

2 Förslag till lag om införande av socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § Socialförsäkringsbalken och denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

2 § Genom denna lag upphävs

1. lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lagen (1962:382) angående införande av lagen om allmän försäkring,
3. lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
4. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
5. lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd,
6. lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän,
7. lagen (1984:989) om socialförsäkringsväsendet under krig och krigsfara,
8. lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag,
9. lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade,
10. lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn,
11. lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närstående-vård,
12. lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare,
13. lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till ålderspension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn,
14. lagen (1991:1047) om sjuklön,
15. lagen (1993:389) om assistansersättning,
16. lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
17. lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
18. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,
19. lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,
20. lagen (1998:702) om garantipension,
21. lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag,
22. lagen (1998:1755) om särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning,

23. socialförsäkringslagen (1999:799),
24. lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn,
25. lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn,
26. lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl.,
27. lagen (2001:853) om äldreförsörjningsstöd,
28. lagen (2003:763) om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration,
29. lagen (2004:115) om självbetjäningstjänster via Internet inom socialförsäkringens administration,
30. lagen (2004:274) med anledning av inrättande av Försäkringskassan, och
31. lagen (2004:778) om allmänt ombud hos Försäkringskassan.

3 § De upphävda lagarna tillämpas alltjämt i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

Ytterligare föreskrifter om att äldre bestämmelser skall tillämpas finns i 2–9 kap. I 9 kap. finns också föreskrifter om att bestämmelserna i socialförsäkringsbalken i vissa fall skall tillämpas även i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet.

4 § Om någon bestämmelse i de upphävda lagarna har tillämpats som grund för ett beslut eller en annan åtgärd och den motsvaras av en bestämmelse i socialförsäkringsbalken, skall beslutet eller åtgärden ha samma verkan som om balken hade tillämpats. Motsvarande gäller i fråga om föreskrifter som har meddelats med stöd av någon av de upphävda lagarna.

Ett beslut eller en annan åtgärd av en allmän försäkringskassa eller av Riksförsäkringsverket skall anses ha fattats respektive vidtagits av Försäkringskassan. Detta gäller dock inte när Riksförsäkringsverket har överklagat ett beslut av en allmän försäkringskassa.

5 § Föreskrifter som gäller vid socialförsäkringsbalkens ikraftträdande och som har meddelats med stöd av bestämmelser i någon av de upphävda lagarna skall fortsätta att gälla. Detta gäller dock inte om regeringen eller, i fråga om föreskrifter som har meddelats av en annan myndighet, den myndigheten föreskriver något annat.

6 § Om det i lag eller annan författning eller på annat sätt finns en hänvisning till en bestämmelse i någon av de upphävda lagarna som motsvaras av en bestämmelse i socialförsäkringsbalken eller denna lag, skall hänvisningen i stället avse den nya bestämmelsen.

7 § Termer och uttryck som används i denna lag har samma betydelse och tillämpningsområde som i socialförsäkringsbalken.

2 kap. Övergångsbestämmelser till avdelning A

Administrationen

1 § Det som är föreskrivet i eller annars följer av lag eller annan författning eller beslut av regeringen i fråga om de allmänna försäkringskassorna eller Riksförsäkringsverket skall i stället tillämpas på Försäkringskassan. Motsvarande gäller en allmän försäkringskassas behörighet att utse en styrelseledamot i en stiftelse.

Internationella överenskommelser

2 § Överenskommelser som är i kraft i förhållande till Sverige och som regeringen har ingått före 2001 med främmande makt om utsträckt tillämpning av någon av de genom denna lag upphävda lagarna eller om undantag i vissa fall från vad som föreskrivs i de lagarna, skall utan hinder av vad som sägs i socialförsäkringsbalken tillämpas även efter 2007.

3 § Överenskommelser som regeringen har ingått med främmande makt före 1999 angående utsträckt tillämpning av den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring eller om undantag i vissa fall från vad som föreskrivs i den lagen och som skall tillämpas vid tillgodoräknande av pensionsgrundande inkomst, pensionspoäng eller vårdår enligt 11 kap. samma lag, skall för tid efter utgången av 2007 i stället tillämpas vid tillgodoräknande av pensionsgrundande inkomst, pensionspoäng eller vårdår enligt E 7–9 kap. socialförsäkringsbalken. Vidare skall vad som av en sådan överenskommelse följer om försäkring för tilläggspension och om bosättning i Sverige, också vid tillämpning av bestämmelserna i balken om tillgodoräknande av pensionsgrundande belopp enligt E 8 kap. och

pensionsrätt enligt E 9 kap. balken anses gälla försäkring för inkomstgrundad ålderspension och bosättning här.

Basbelopp och förhöjt basbelopp

4 § Om det i lag eller annan författning eller på annat sätt hänvisas till basbelopp eller förhöjt basbelopp enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring skall därmed avses prisbasbelopp enligt A 2 kap. 6–8 §§ socialförsäkringsbalken respektive förhöjt prisbasbelopp enligt A 2 kap. 9 § balken, om inte annat anges eller framgår av omständigheterna.

I fråga om basbelopp och prisbasbelopp för 2007 och tidigare år tillämpas den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring, om inte annat anges eller framgår av omständigheterna.

Bosättning i Sverige och utlandsvistelse

5 § Bestämmelserna i socialförsäkringsbalken om personer som lämnar eller kommer till Sverige skall tillämpas även på personer som före den 1 januari 2001 har lämnat respektive kommit till landet.

Barnpension och omställningspension

6 § Den som är bosatt i Sverige är, utöver vad som anges i A 5 kap. 9 § socialförsäkringsbalken, försäkrad för pension enligt 7 kap. 2 § 2 respektive 11 § första stycket 2, beräknad i förhållande till det antal år som har tillgodoräknats som bosättningsstid i Sverige.

Bilstöd

7 § Om en ansökan om bilstöd har gjorts före den 1 januari 2001, tillämpas bestämmelserna i 2 a § i den upphävda lagen (1988:360) om handläggning av bilstöd till handikappade i sin lydelse före den dagen.

Hemmamakeförsäkring

8 § Den som är bosatt i Sverige är, utöver vad som anges i A 5 kap. 9 § socialförsäkringsbalken, hemmamakeförsäkrad enligt punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1985:87) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Handikappersättning till utlandet

9 § Den som vid utgången av 2000 fick handikappersättning som tillägg till pension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring utbetalad till utlandet skall, utan hinder av bestämmelserna i A 5 kap. socialförsäkringsbalken, ha rätt att få handikappersättning enligt balken utbetalad till utlandet. Handikappersättningen skall då beräknas enligt de äldre bestämmelserna om sådan ersättning i den upphävda lagen om allmän försäkring. Om förmånen har beviljats för begränsad tid eller om den skall omprövas enligt D 2 kap. 14 § balken skall dock de nya bestämmelserna om handikappersättning och utlandsvistelse i samma balk tillämpas därefter.

Folkpensionsförmåner till utlandet

10 § Den som vid utgången av 2002 fick folkpension vid bosättning utomlands skall ha fortsatt rätt till utbetalning av sådan ersättning eller pension som har trätt i stället för folkpensionen enligt äldre bestämmelser i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring eller enligt A 5 kap. 18 § eller A 6 kap. 16 § socialförsäkringsbalken. Efterlevandestöd lämnas dock endast om det fanns sådana skäl som avsågs i 4 kap. 4 § i den upphävda socialförsäkringslagen (1999:799). I fråga om garantipension tillämpas bestämmelserna i 11 §.

Garantipension till utlandet

11 § Den som vid utgången av 2002 fick bosättningsbaserad folkpension i form av ålderspension utbetald till utlandet skall utan hinder av bestämmelserna i A 5 kap. socialförsäkringsbalken ha rätt att få utbetalningen av garantipensionen gjord till utlandet och

beräknad på samma sätt som skulle ha gjorts vid bosättning i Sverige.

Särskild efterlevandepension

12 § En efterlevande som vid ingången av 2003 fick eller hade rätt till särskild efterlevandepension eller garantipension till sådan pension enligt den upphävda lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn, skall omfattas av bestämmelserna i A 5 kap. 13–16 och 18 §§ samt A 6 kap. 15–18 §§ socialförsäkringsbalken. Bestämmelserna skall därvid tillämpas som om den efterlevande fick omställningspension eller garantipension till sådan pension.

Arbetskadeförsäkring

13 § Bestämmelserna i 1 kap. 1 § i den upphävda lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring i deras lydelse före den 1 januari 1982 tillämpas i fråga om skada som har inträffat före den dagen samt i fråga om försäkrade för vilka undantag från försäkringen för tilläggspension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring ägde giltighet efter utgången av 1981.

14 § Bestämmelserna i 1 kap. 1 § i den upphävda lagen (1976:380) om arbetskadeförsäkring i deras lydelse före den 1 januari 2001 tillämpas i fråga om skador som har inträffat före den dagen.

Statligt personskadeskydd

15 § Bestämmelserna i 1 § första stycket i den upphävda lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd i deras lydelse före den 1 januari 1982 tillämpas i stället för A 7 kap. 5 § socialförsäkringsbalken i fråga om den som har antagits till bistånds- och katastrofutbildning före den dagen.

16 § Bestämmelserna i 1 § i den upphävda lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd i deras lydelse före den 1 juli 1995 tillämpas i fråga om tjänstgöring före den dagen utom i fråga om

den som tjänstgjorde enligt den upphävda lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor.

Hustrutillägg

17 § Den som vid utgången av 2000 fick hustrutillägg enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1998:708) om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension, är fortfarande försäkrad för denna förmån.

3 kap. Övergångsbestämmelser till avdelning B

Föräldrapenning

1 § I fråga om flerbarnsbörd tillämpas 4 kap. 6 § fjärde stycket i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2000 i stället för B 5 kap. 39–42 §§ socialförsäkringsbalken, om barnen är födda eller, i fråga om adopterade barn, adopterade före den dagen.

2 § I fråga om barn som är födda eller, i fråga om adopterade barn, adopterade före den 1 januari 2002 tillämpas bestämmelserna om antalet ersatta dagar i 4 kap. 6 § tredje stycket i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den dagen i stället för B 5 kap. 36–38 §§ socialförsäkringsbalken.

Barnbidrag

3 § Den som före den 1 juli 1995 förordnats som förmyndare för en omyndig skall vid tillämpning av B 9 kap. socialförsäkringsbalken anses som särskilt förordnad vårdnadshavare, om vårdnad ingår i uppdraget.

Underhållsstöd

4 § Om en bidragsskyldigs inkomst av kapital tidigare har ökats till följd av ett uppskovsavdrag enligt den upphävda lagen (1993:1469) om uppskovsavdrag vid byte av bostad och avdraget har medgetts

vid en taxering som legat till grund för fastställande av återbetalningsskyldighet enligt 25 § i den upphävda lagen (1996:1030) om underhållsstöd i dess lydelse före den 1 november 1999 får kapitalinkomsten minskas med ett belopp motsvarande uppskovsavdraget.

5 § Vad som sägs i B 11 kap. 11 § socialförsäkringsbalken om barnpension och efterlevandestöd skall också gälla barnpension som lämnas med stöd av 7 kap. 1–4 §§.

Adoptionsbidrag

6 § Vid tillämpning av denna lag skall adoptionsbidrag anses avse den tidpunkt då adoptivföräldrarna får barnet i sin vård.

4 kap. Övergångsbestämmelser till avdelning C

Sjukpenning

1 § I fråga om ersättning vid yrkesskada m.m. som har inträffat före den 1 juli 1977 tillämpas 3 kap. 13 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i sin lydelse före den dagen.

2 § För den som vid utgången av 1985 var hemmamekeförsäkrad enligt 3 kap. 1 § andra stycket i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 1986 skall de äldre bestämmelserna om sådan försäkring gälla till dess den försäkrades förhållanden har ändrats så att rätten att tillhöra hemmamekeförsäkringen upphör eller den försäkrade tecknar en frivillig sjukpenningförsäkring enligt C 10 kap. socialförsäkringsbalken, om hemmamekeförsäkringen inte upphört före ikraftträdande av balken.

3 § SGI-skydd enligt C 7 kap. 9 § socialförsäkringsbalken gäller under tid då en försäkrad bedriver studier för vilka han eller hon uppbär studiestöd enligt den upphävda studiestödslagen (1973:349) eller enligt övergångsbestämmelserna till studiestödslagen (1999:1395).

4 § För den som är född 1937 eller tidigare tillämpas 3 kap. 3 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003 i stället för C 8 kap. 28 och 31 §§ socialförsäkringsbalken. Vid tillämpning av paragrafen skall med ålderspension enligt den förstnämnda lagen likställas allmän ålderspension enligt balken.

5 § Den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst skall alltid omprövas enligt C 7 kap. 6 § socialförsäkringsbalken när särskild efterlevandepension enligt 7 kap. ändras på grund av att den försäkrades förmåga eller möjlighet att skaffa sig inkomst genom arbete har ändrats. I sådant fall gäller inte bestämmelserna i 9 § andra stycket i samma kapitel.

6 § En försäkrad har inte rätt till sjukpenning om han eller hon

1. får hel särskild efterlevandepension, eller
2. under månaden närmast före den då han eller hon har börjat få hel ålderspension har fått hel sådan pension som anges i 1.

7 § Vid prövningen av den försäkrades rätt till sjukpenning skall det vid bedömningen av hans eller hennes arbetsförmåga bortses från den nedsättning av förmågan eller möjligheten att bereda sig arbetsinkomst som ligger till grund för ersättning till den försäkrade i form av särskild efterlevandepension.

Rehabiliteringspenning

8 § Vad som sägs om studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) i C 13 kap. 11 § socialförsäkringsbalken tillämpas också i fråga om studiestöd enligt den upphävda studiestödslagen (1973:349) eller enligt övergångsbestämmelserna till studiestödslagen (1999:1395).

Sjukersättning och aktivitetsersättning

9 § Beträffande rätt till förtidspension på grund av avgifter, som erlagts enligt 34 § lagen (1913:120) om allmän pensionsförsäkring, 35 § lagen (1935:434) om folkpensionering eller lagen (1946:433) om frivillig statlig pensionsförsäkring, skall äldre bestämmelser alltjämt gälla.

10 § Om det görs sannolikt att avgifter enligt 4 § lagen (1913:120) om allmän pensionsförsäkring erlagts av någon som inte var berättigad till folkpension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring, skall Försäkringskassan bevilja honom eller henne folkpension med lägst vad som motsvarar pension på grund av de avgifter som kan antas ha blivit erlagda.

11 § Beträffande avgifts- eller grundpension enligt äldre bestämmelser, som vid utgången av 1962 erhöles av den, som inte var berättigad till folkpension enligt den upphävda lagen (1946:431) om folkpensionering, skall de äldre bestämmelserna fortfarande gälla.

12 § Bestämmelserna om frivillig pensionsförsäkring i 22 kap. i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i deras lydelse före den 1 januari 1981 tillämpas på försäkring på grund av avgift som har erlagts före den dagen.

13 § I fråga om rätt till inkomstrelaterad sjukersättning eller inkomstrelaterad aktivitetsersättning enligt C 16 kap. 2 § socialförsäkringsbalken och beräkning av antagandeinkomst enligt C 16 kap. 6 § balken skall i förekommande fall pensionsgrundande belopp med anledning av förtidspension eller sjukbidrag likställas med pensionsgrundande inkomst eller pensionsgrundande belopp med anledning av sjukersättning eller aktivitetsersättning.

14 § Med försäkringstid för garantiersättning enligt C 17 kap. 4 § socialförsäkringsbalken skall för tid före 2003 avses bosättningstid enligt 5 kap. i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003.

15 § För sjukersättning som enligt punkt 5 i övergångsbestämmelserna till lagen (2001:489) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring trätt i stället för förtidspension eller sjukbidrag som den försäkrade då hade rätt till gäller bestämmelserna i 16–19 §§.

16 § Om den försäkrade vid utgången av 2002 hade rätt till tilläggspension i form av förtidspension eller sjukbidrag lämnas inkomstrelaterad sjukersättning enligt C 16 kap. socialförsäkringsbalken. Antagandeinkomsten skall därvid i stället för vad som sägs i det kapitlet beräknas enligt 17 §.

17 § Antagandeinkomsten utgör summan av det för 2003 gällande prisbasbeloppet och produkten av detta basbelopp och den medelpensionspoäng som legat till grund för beräkningen av tilläggspensionen.

Om tilläggspensionen är avkortad på grund av att den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng för mindre än 30 år skall antagandeinkomsten avkortas. Avkortning skall ske med en trettiondel av antagandeinkomsten för varje år som antalet år med pensionspoäng understiger 30.

18 § Sjukersättning som avses i 16 § och garantiersättning enligt C 17 kap. socialförsäkringsbalken skall justeras med det justeringsbelopp som fastställts enligt punkterna 8–14 i övergångsbestämmelserna till lagen (2001:489) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring. Ett justeringsbelopp som medför avräkning på sjukersättningen skall i första hand reducera garantiersättningen.

Vad som föreskrivs om garantiersättning skall även gälla justeringsbelopp som medför höjning av sjukersättning. Ett sådant justeringsbelopp skall anknytas till prisbasbeloppet och omräknas vid förändringar av detta.

19 § Sjukersättning skall inte längre justeras enligt 18 § om

– sjukersättning efter omvandlingen skall lämnas på högre eller lägre förmånsnivå än tidigare,

– sjukersättning efter omvandlingen skall samordnas i högre eller lägre grad med livränta som avses i C 18 kap. 4 § eller C 22–25 kap. socialförsäkringsbalken, eller

– obegränsad skattskyldighet enligt inkomstskattelagen (1999:1229) inträder för en försäkrad som vid omvandlingen fick förtidspension eller sjukbidrag som beskattades enligt lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta eller som på grund av dubbelbeskattningsavtal inte var skattskyldig i Sverige.

Förmåner vid arbetskada

20 § I fråga om en skada som har inträffat före den 1 juli 1977 skall den upphävda lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring tillämpas i stället för bestämmelserna i C 20–23 kap. socialförsäkringsbalken med undantag av 13 § andra stycket i förstnämnda lag såvitt gäller

avdrag på sjukpenning vid sjukhusvård. Vid tillämpning av 26 § andra stycket samma lag skall med pension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring likställas allmän ålderspension enligt socialförsäkringsbalken. Bestämmelserna i 3 kap. 5 § första stycket andra meningen och 6 § andra stycket andra meningen i den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring i bestämmelsernas lydelse före den 1 juli 1993 skall tillämpas på motsvarande sätt i fråga om sjukpenning enligt den upphävda lagen om yrkesskadeförsäkring.

21 § Bestämmelserna i 4 kap. 8 § och 6 kap. 1 § fjärde stycket första meningen i den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring i deras lydelse före den 1 januari 1982 tillämpas i fråga om skada som har inträffat före den dagen samt i fråga om försäkrade för vilka undantag från försäkringen för tilläggspension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring ägde giltighet efter utgången av 1981.

22 § Bestämmelserna i 2 kap. 1 och 2 §§ i den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring i deras lydelse före den 1 januari 1993 tillämpas i fråga om arbetsskador som har inträffat före den dagen och anmälts till en allmän försäkringskassa senast den 30 juni 1993.

23 § En försäkrad som fått sitt livränteunderlag fastställt med tillämpning av de bestämmelser i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde under tiden den 1 januari–den 31 maj 1993 har rätt att efter ansökan hos Försäkringskassan få sin livränta omprövad enligt de bestämmelser som trädde i kraft den 1 juni 1993.

24 § Arbetsskadeersättning till en arbetstagare som var anställd hos ett affärsverk när en arbetsskada inträffade debiteras alltjämt verket om skadan fastställts i lagakraftvunnet beslut före utgången av juni 1995.

25 § Bestämmelserna i 4 kap. 5 § andra stycket och 6 § i den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring i deras lydelse före den 1 januari 1997 tillämpas i fråga om livränta som börjat utges före den dagen.

26 § Arbetskadelivränta till en person som är född 1937 eller tidigare och som vid utgången av 2002 hade rätt till sådan livränta skall betalas ut med lägst det belopp som han eller hon vid tillämpning av bestämmelserna i 4 kap. 4 § i den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring i deras lydelse före den 1 januari 1999 hade rätt till i december 2002. Detta belopp skall anknytas till prisbasbeloppet för 2002 och räknas om vid förändring av detta.

27 § Vid samordning mellan sjukersättning, som enligt övergångsbestämmelserna till lagen (2001:489) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring omvandlats från förtidspension, och livränta på grund av arbetsskada enligt C 22 kap. socialförsäkringsbalken skall utöver den livränta som överstiger sjukersättningen utges ett tillägg i form av en bruttoförhöjning som svarar mot skillnaden mellan den utbetalda sjukersättningen i januari 2003 och den förtidspension som skulle ha betalats ut för samma månad om äldre bestämmelser fortfarande hade varit gällande. Bruttoförhöjningen anknyts till prisbasbeloppet och omräknas vid förändringar av detta. Om graden av samordning av livräntan och sjukersättningen förändras efter omvandlingen bortfaller bruttoförhöjningen. För bruttoförhöjning skall i övrigt gälla vad som föreskrivs om garanti-ersättning i C 17 kap. socialförsäkringsbalken.

Vad som sägs i första stycket om förtidspension tillämpas också i fråga om sjukbidrag.

28 § Bestämmelserna i 2 kap. 1 och 2 §§ i den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring i deras lydelse före den 1 juli 2002 tillämpas i fråga om arbetsskador som har inträffat före den dagen.

29 § För den som är född 1937 eller tidigare tillämpas bestämmelserna i 6 kap. 2 § i den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring i deras lydelse före den 1 januari 2003 utom såvitt avser sådan livränta som avser skada som inträffat den månad då den försäkrade fyller 65 år eller senare.

Statligt personskadeskydd

30 § I fråga om skada som har inträffat före den 1 juli 1977 gäller fortfarande bestämmelserna i militärersättningslagen (1950:261), förordningen (1954:249) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under tjänstgöring i civilförsvaret och förordningen (1954:250) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt m.m., dock med undantag av 6 § 2 mom. andra stycket militärersättningslagen såvitt avser avdrag på sjukpenning vid sjukhusvård. Vid tillämpning av 11 § 2 mom. andra stycket samma lag skall med pension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring likställas allmän ålderspension enligt socialförsäkringsbalken. Bestämmelserna i 3 kap. 5 § första stycket andra meningen och 6 § andra stycket andra meningen i den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring i deras lydelse före den 1 juli 1993 skall tillämpas på motsvarande sätt i fråga om sjukpenning och särskild sjukpenning enligt de upphävda författningarna.

31 § Bestämmelserna i 7 § i den upphävda lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd i deras lydelse före den 1 januari 1993 tillämpas i fråga om skador som har inträffat före den dagen och anmälts till en allmän försäkringskassa senast den 30 juni 1993.

32 § Bestämmelserna i 12 och 13 §§ i den upphävda lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd i deras lydelse före den 1 juli 1995 tillämpas i fråga om tjänstgöring före den dagen utom i fråga om den som tjänstgjorde enligt den upphävda lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor. Vid tillämpningen likställs med grundutbildning som avsågs i 12 och 13 §§ motsvarande utbildning enligt 27 § 1 mom. D värnpliktslagen (1941:967) i dess lydelse före den 1 juni 1972.

33 § Bestämmelserna i 12 § i den upphävda lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd i deras lydelse före den 1 januari 1998 tillämpas i fråga om livräntor som fastställts före den dagen.

34 § Bestämmelserna i 12 § i den upphävda lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd i deras lydelse före den 1 juli 2002 tillämpas i fråga om livräntor som fastställts före den dagen.

Krigsskadeersättning till sjömän

35 § I fråga om skada som har inträffat före den 1 juli 1977 gäller fortfarande bestämmelserna i lagen (1954:246) om krigsförsäkring för sjömän m.fl., förordningen (1954:247) om ersättning av statsmedel vid olycksfall, som till följd av krigsåtgärd drabba sjömän m.fl. och förordningen (1954:248) om ersättning av statsmedel vid olycksfall, som till följd av krigsåtgärd drabba fiskare.

5 kap. Övergångsbestämmelser till avdelning D*Handikappersättning*

1 § För en ersättningsberättigad som före den 1 januari 2001 fick invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning som beviljats före den 1 juli 1975 på grundval av då gällande regler, får förmånen inte minskas eller upphöra i annat fall än om så skulle ha skett om de äldre bestämmelserna fortfarande hade varit tillämpliga.

2 § Vad som sägs om studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) i D 2 kap. 6 § socialförsäkringsbalken tillämpas också i fråga om studiestöd enligt den upphävda studiestödslagen (1973:349) eller enligt övergångsbestämmelserna till studiestödslagen (1999:1395).

Bilstöd

3 § Vid tillämpning av föreskriften i D 4 kap. 10 § 2 likställs med den som har beviljats bidrag enligt 1 i samma paragraf dels handikappad som vid utgången av september 1988 innehade fordon som anskaffats av honom med bidrag enligt den upphävda förordningen (1987:410) om bidrag till handikappade för att skaffa motorfordon m.m., dels den som vid utgången av september 1988 var ägare till fordon som var befriat från skatt enligt 40 § första stycket i den upphävda vägtrafikskattelagen (1973:601) i lagrummets dåvarande lydelse.

4 § Vid tillämpning av denna lag skall bilstöd anses avse den tidpunkt då ansökan om stöd görs.

6 kap. Övergångsbestämmelser till avdelning E

Äldre pensionsordningar

1 § Beträffande rätt till ålderspension på grund av avgifter, som erlagts enligt 34 § lagen (1913:120) om allmän pensionsförsäkring, 35 § lagen (1935:434) om folkpensionering eller lagen (1946:433) om frivillig statlig pensionsförsäkring, skall äldre bestämmelser alltjämt gälla.

2 § Om det görs sannolikt att avgifter enligt 4 § lagen (1913:120) om allmän pensionsförsäkring erlagts av någon som inte var berättigad till folkpension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring, skall Försäkringskassan bevilja honom eller henne folkpension med lägst vad som motsvarar pension på grund av de avgifter som kan antas ha blivit erlagda.

3 § Beträffande avgifts- eller grundpension enligt äldre bestämmelser, som vid utgången av 1962 erhöles av den, som inte var berättigad till folkpension enligt den upphävda lagen (1946:431) om folkpensionering, skall de äldre bestämmelserna fortfarande gälla.

4 § Bestämmelserna om frivillig pensionsförsäkring i 22 kap. i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i deras lydelse före den 1 januari 1981 tillämpas på försäkring på grund av avgift som har erlagts före den dagen.

Hustrutillägg

5 § I fråga om hustrutillägg tillämpas 10 kap. 4 § andra stycket i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 1990.

Inkomstgrundad ålderspension

6 § Vad som föreskrivs i E 5 kap. 2 § och E 7 kap. 33 § andra stycket socialförsäkringsbalken skall gälla också beträffande 7–26 §§. Vid tillämpning av 10 och 11 §§ likställs sjukbidrag med förtidspension.

7 § Den upphävda lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring skall tillämpas vid beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt den upphävda lagen om allmän försäkring avseende 1998 och tidigare år.

8 § För den som är född 1937 eller tidigare skall 8–9 och 11 §§ i den upphävda lagen (1959:551) om beräkning av pensionsgrundande inkomst enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring tillämpas, när det gäller fastställande av pensionsgrundande inkomst.

9 § För år före 2001 skall vid tillämpning av socialförsäkringsbalken med ett inkomstbasbelopp likställas

1. för åren 1960–1994 det vid respektive års ingång gällande basbeloppet enligt den upphävda lagen (1959:291) om försäkring för allmän tilläggspension och den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. för åren 1995 och 1996 det för respektive år gällande basbeloppet enligt den upphävda lagen om allmän försäkring sedan detta ökats med det belopp som följer av 1 kap. 6 § sista stycket den lagen i dess lydelse före den 1 juli 1996,

3. för åren 1997 och 1998 det för respektive år gällande förhöjda basbeloppet enligt den upphävda lagen om allmän försäkring, och

4. för åren 1999 och 2000 det för respektive år gällande förhöjda prisbasbeloppet enligt den upphävda lagen om allmän försäkring.

10 § För tid före 1999 skall, vid tillämpning av socialförsäkringsbalken, med en persons pensionsgrundande inkomst respektive pensionsgrundande belopp enligt E 8 kap. 7 § balken avses de pensionspoäng som personen med anledning av sin pensionsgrundande inkomst respektive förtidspension tillgodoräknats för det berörda året enligt den upphävda lagen (1959:291) om försäkring för allmän tilläggspension eller enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring multiplicerat med det basbelopp för respektive år som anges i 9 § 1–3 och avrundat till närmaste hundratal kronor. Om det framräknade beloppet slutar på 50 kronor skall avrundning ske till närmast högre hundratal kronor.

11 § Vid beräkning enligt 10 § skall pensionspoängen som avser pensionsgrundande inkomst ökas med talet ett. Om den som tillgodoräknats pensionspoäng med anledning av förtidspension inte

för samma år tillgodoräknats pensionspoäng för pensionsgrundande inkomst skall i stället pensionspoängen med anledning av förtidspensionen ökas med talet ett.

12 § Vid beräkning av pensionsgrundande belopp enligt 10 och 11 §§ skall, om sådant förhållande som avsågs i 15 kap. 19 § i den upphävda lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension i dess lydelse före den 1 januari 2003 gällt för en pensionsberättigad, bestämmelserna om proportionering i den paragrafen tillämpas beträffande detta belopp.

13 § Med pensionspoäng enligt den upphävda lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension skall för tid före den 1 januari 1999 likställas pensionspoäng enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring. Med tilläggspension enligt den upphävda lagen om inkomstgrundad ålderspension skall för tid före den 1 januari 2001 likställas tilläggspension i form av ålderspension enligt den upphävda lagen om allmän försäkring.

14 § Har på grund av underlåten avgiftsbetalning pensionspoäng inte tillgodoräknats en pensionsberättigad för tid före 1998, skall vid beräkning av tilläggspension enligt E 11 kap. 8 § första stycket socialförsäkringsbalken hänsyn tas till så stor del av den produkt som anges i E 11 kap. 6 § första stycket 1 balken och det belopp som anges i 2 i samma stycke, som svarar mot förhållandet mellan det antal år, dock högst 30, för vilka pensionspoäng har tillgodoräknats den pensionsberättigade och talet 30 ökat med ett för varje år före 1998 för vilket han eller hon till följd av underlåten avgiftsbetalning inte har tillgodoräknats pensionspoäng. Detta tal får därvid inte ökas till mer än 50.

15 § För en pensionsberättigad som är svensk medborgare och född 1914 eller tidigare skall 14 § inte gälla.

16 § För en pensionsberättigad som är svensk medborgare och född under något av åren 1915–1923 skall vid tillämpning av 14 § talen 30 bytas ut mot talen 20 ökat med ett för varje helt år som har förflutit från och med 1915 till utgången av det år då den pensionsberättigade är född. Dessutom skall för varje sådant år den ökning enligt 14 § som föranleds av underlåten avgiftsbetalning

göras med en tiondel av det antal år för vilket han eller hon av sådan anledning inte har tillgodoräknats pensionspoäng.

17 § För en pensionsberättigad som är född 1923 eller tidigare och för vilken undantagande enligt 11 kap. 7 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 1982 gällt, skall vid beräkning av tilläggspension bestämmelserna i 14 § tillämpas på motsvarande sätt för år för vilket den försäkrade till följd av undantagandet fått pensionspoängen minskad med mer än en poäng eller inte tillgodoräknats någon pensionspoäng.

18 § För en pensionsberättigad som är svensk medborgare och född 1914 eller tidigare skall 17 § inte gälla.

19 § För en pensionsberättigad som är svensk medborgare och född något av åren 1915–1923 skall 16 § tillämpas på motsvarande sätt för år för vilket den försäkrade till följd av undantagandet fått pensionspoängen minskad med mer än en poäng eller inte tillgodoräknats någon pensionspoäng.

20 § För en pensionsberättigad som är född 1927 eller tidigare skall vid beräkning av tilläggspension enligt E 11 kap. 6 § socialförsäkringsbalken, bestämmelserna i 15 kap. 2 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i deras lydelse före den 1 januari 1974 tillämpas på motsvarande sätt för tid före den dagen.

21 § Punkterna 3 och 4 av övergångsbestämmelserna till lagen (1974:784) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall fortfarande gälla när det gäller beräkning av tilläggspension för de pensionsberättigade som avses där.

Vid beräkning av tilläggspension skall, i sådana fall som avses i punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1974:784) om ändring i lagen om allmän försäkring, reduktionsfaktorn 0,5 gälla.

22 § Vid beräkning av ökning av tilläggspensionen enligt E 11 kap. 13 § socialförsäkringsbalken respektive avdrag från pensionen enligt E 11 kap. 14 § balken skall faktorn 0,7 procent ersättas av faktorn 0,6 procent för månad före den 1 juli 1990.

23 § Om en försäkrad inte har haft rätt till inkomstpension på grund av bestämmelserna i 5 kap. 1 § tredje stycket tredje meningen i den upphävda lagen (1998:674) om allmän ålderspension, skall vid beräkning av pensionbehållning, E 10 kap. 5–8 §§ socialförsäkringsbalken tillämpas som om han eller hon hade uppburit inkomstpension.

24 § Bestämmelsen i E 12 kap. 29 § andra stycket socialförsäkringsbalken om uppräkningsmedel med basränta enligt skattebetalningslagen (1997:483) skall inte tillämpas för tid före det första valet av placering av premiepensionsmedlen.

25 § Bestämmelserna i 28–49 §§ i den upphävda lagen (1998:675) om införande av lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension samt punkt 2 i övergångsbestämmelserna till lagen (2002:208) om ändring i den lagen tillämpas i fråga om pensionsrätt och pensionsgrundande belopp för barnår för åren 1960–1998 samt pensionsgrundande belopp för pliktjänstgöring och för studier för åren 1995–1998.

26 § Vid tillämpning av E 8 kap. 17 § socialförsäkringsbalken skall studiebidrag som lämnas enligt 4 kap. i den upphävda studiestödslagen (1973:349) likställas med studiebidrag enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395).

Inkomstgrundad ålderspension och garantipension

27 § Inkomstpension, tilläggs- och garantipension får lämnas för högst tre månader före ansökningsmånaden om den pensionsberättigade omedelbart före 65 års ålder fick särskild efterlevandepension.

Bestämmelserna i första stycket tillämpas bara i fråga om pension som lämnas tidigast från och med den månad då den pensionsberättigade fyllde 65 år.

28 § Försäkringskassan skall utreda om den pensionsberättigade vill ta ut ålderspension om han eller hon inte har ansökt om inkomst-, tilläggs- eller garantipension senast månaden före den då han eller hon fyller 65 år och den månaden har fått särskild efterlevandepension.

Garantipension

29 § Med försäkringstid för garantipension skall för tid före 2001 avses bosättningstid enligt 5 kap. i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i kapitlets lydelse före den 1 januari 2001.

30 § Garantipension enligt E 14 kap. socialförsäkringsbalken lämnas även till den som inte var berättigad till folkpension i form av ålderspension före utgången av 2002, om han eller hon före den tidpunkten hade tillgodoräknats bosättningstid i Sverige och senare uppfyller kravet om minst tio års bosättning här enligt punkt 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (1992:1277) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003.

31 § I beräkningsunderlaget enligt E 14 kap. 5 § socialförsäkringsbalken skall ingå också änkepension enligt denna lag.

Vad som sägs i E 18 kap. 5 § första stycket balken om ändring av pension som ingått i beräkningsunderlaget för garantipension tillämpas även i fråga om ändring av änkepensionen.

32 § Vid beräkning av garantipension enligt E 14 kap. socialförsäkringsbalken skall beaktas även bosättningstid för tid efter utgången av 2002, som den pensionsberättigade skulle ha tillgodoräknats, om bestämmelserna i punkt 4 i övergångsbestämmelserna till lagen (1992:1277) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring fortfarande hade gällt.

33 § För den som har rätt att enligt E 15 kap. 7–9 §§ socialförsäkringsbalken som försäkringstid för garantipension tillgodoräknas viss bosättningstid från sitt tidigare hemland och som har beviljats uppehållstillstånd före den 1 januari 2001 skall beräkningen av försäkringstid ske enligt bestämmelserna om bosättningstid i 5 kap. 7 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den dagen.

34 § Bestämmelserna i E 15 kap. 13 § socialförsäkringsbalken skall gälla även i fråga om beräkning av försäkringstid för garantipension för en kvinna som är född något av åren 1938–1944 och som med stöd av övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring uppburit folkpension i

form av änkepension vid utgången av 2002 och därefter uppburit änkepension eller garantipension till sådan pension enligt den upphävda lagen (2000:462) om införande av lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn.

35 § Bestämmelserna i E 15 kap. 13 § socialförsäkringsbalken gäller även för den som fyllde 65 år i januari 2003 och som i december 2002 hade hel förtidspension, helt sjukbidrag eller hel särskild efterlevandepension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring.

36 § Vad som sägs om hel sjukersättning i E 15 kap. 13 § socialförsäkringsbalken tillämpas också i fråga om hel särskild efterlevandepension.

37 § I beräkningsunderlaget enligt E 15 kap. 17 § socialförsäkringsbalken skall ingå också änkepension enligt denna lag.

Vad som sägs i E 18 kap. 5 § andra stycket balken om ändring av änkepension tillämpas även i fråga om ändring av änkepension enligt denna lag.

Särskilt pensionstillägg

38 § Till grund för rätt till eller beräkning av särskilt pensions-tillägg enligt E 21 kap. socialförsäkringsbalken får inte läggas vård som getts före 1964.

39 § Med ett vårdår enligt E 21 kap. 6 § socialförsäkringsbalken likställs varje kalenderår från och med 1964 till och med 1973, under vilket föräldern har vårdat sjukt eller handikappat barn som inte uppnått 16 års ålder och barnet har fått vårdbidrag i form av invaliditetsersättning

- a) i fråga om 1964 under sex månader, och
- b) i fråga om övriga år under större delen av året.

40 § Vid tillämpning av E 21 kap. 6 § socialförsäkringsbalken likställs invaliditetstillägg enligt 9 kap. 2 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 juli 1975 med handikappersättning.

41 § En förälder som är född 1927 eller tidigare får tillgodoräknas vårdår även för det år under vilket han eller hon fyllt 65 år, om föräldern inte enligt 6 kap. 1 § tredje stycket i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring har tagit ut ålderspension före den månad under vilken han eller hon fyllt 65 år.

42 § Den som före den 1 juli 1995 förordnats som förmyndare för en omyndig skall vid tillämpning av E 21 kap. 3 § socialförsäkringsbalken anses som särskilt förordnad vårdnadshavare, om vårdnad ingår i uppdraget.

7 kap. Övergångsbestämmelser till avdelning F

Barnpension och efterlevandestöd

1 § I fråga om barnpension på grund av dödsfall som inträffat före den 1 januari 2003 gäller 2–7 §§ i stället för vad som föreskrivs i F 4 kap. 7–14 §§ socialförsäkringsbalken. Vid tillämpningen av 2 § likställs sjukbidrag med förtidspension.

Har rätten till barnpension upphört slutgiltigt före den 1 januari 2002, finns det inte någon rätt till barnpension enligt F 4 kap. eller efterlevandestöd enligt F 5 kap. socialförsäkringsbalken.

2 § Barnpension skall beräknas som summan av

1. 30 procent av hel förtidspension, beräknad enligt 13 kap. 2 och 3 §§ i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i deras lydelse före den 1 januari 2003, som den avlidne var berättigad till när han eller hon avled eller skulle ha varit berättigad till, om rätt till sådan pension hade inträtt vid tidpunkten för dödsfallet, eller 30 procent av inkomstgrundad ålderspension beräknad enligt E 11 kap. 6 § första stycket 1 och andra stycket, 8 § första stycket, 24 samt 27–29 §§ socialförsäkringsbalken samt 6 kap. 14–20 §§ denna lag, om den avlidne vid dödsfallet var berättigad till tilläggs-pension i form av ålderspension enligt lagen om allmän försäkring, och

2. 25 procent av det för 2003 gällande prisbasbeloppet.

3 § Om flera barn är berättigade till barnpension efter den försäkrade, skall det i 2 § 1 nämnda procenttalet ökas med talet 20 för varje barn utöver det första. Detta belopp skall därefter delas lika

mellan barnen. Vid beräkning av beloppet enligt 2 § 1 skall bestämmelserna i 14 kap. 8 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i deras lydelse före den 1 januari 2003 ha fortsatt tillämpning.

4 § För rätt till barnpension enligt 2 § 2 krävs att det för den avlidne kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng. Härvid skall E 11 kap. 4 § socialförsäkringsbalken tillämpas på motsvarande sätt.

Vid beräkning av beloppet enligt 2 § 2 skall bestämmelserna i 5 kap. 1, 3–7 och 11 §§ i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring och punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1992:1277) om ändring i lagen om allmän försäkring, i dessa bestämmelsers lydelse före den 1 januari 2003, tillämpas.

5 § I fråga om efterlevande barn som vid utgången av 2002 fick tilläggspension i form av barnpension enligt punkten 2 i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring på grund av dödsfall som inträffat före den 1 januari 1990 skall bestämmelserna i 2–4 §§ gälla med det undantaget att talet 30 i 2 § 1 skall bytas ut mot talet 40, om barnpension i form av tilläggspension vid ikraftträdandet lämnas med denna andel till ett barn.

6 § I fråga om efterlevande barn som vid utgången av 2002 fick folk- och tilläggspension i form av barnpension efter en förälder och endast folkpension i form av barnpension efter den andra föräldern skall F 5 kap. 4 § andra meningen socialförsäkringsbalken inte tillämpas.

Efterlevandepensionsunderlag

7 § Vid tillämpning av F 8 kap. 11 och 12 §§ socialförsäkringsbalken skall med pensionsgrundande inkomst likställas pensionsgrundande belopp för förtidspension och sjukbidrag enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003.

Försäkringstid för garantipension

8 § Med försäkringstid för garantipension till omställningspension eller till änkepension skall för tid före den 1 januari 2003 avses bosättningsstid enligt 5 kap. i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i kapitlets lydelse före den 1 januari 2003.

Omställningspension och garantipension

9 § I fråga om omställningspension på grund av dödsfall som inträffat före den 1 januari 2003 gäller 10–12 §§ i stället för vad som föreskrivs i F 6 kap. 3–6, 8 och 10 §§ socialförsäkringsbalken. Vid tillämpningen av 11 § likställs sjukbidrag med förtidspension.

10 § I fråga om rätten till omställningspension skall 14 kap. 4 § första stycket i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003 fortfarande tillämpas.

11 § Omställningspension skall beräknas som summan av

1. 40 procent eller, om det efter den avlidne finns barn som har rätt till barnpension enligt F 4 kap. socialförsäkringsbalken efter honom eller henne, 20 procent av den förtidspension eller ålderspension som anges i 2 § 1, och

2. 90 procent av det för 2003 gällande prisbasbeloppet.

Vid beräkning av beloppet enligt första stycket 1 skall bestämmelserna i 14 kap. 8 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring, i deras lydelse före den 1 januari 2003, fortfarande tillämpas.

12 § För rätt till omställningspension enligt 11 § första stycket 2 krävs att det för den avlidne kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng. Härvid skall E 11 kap. 4 § socialförsäkringsbalken tillämpas på motsvarande sätt.

Vid beräkning av beloppet enligt 11 § första stycket 2 skall bestämmelserna i 5 kap. 1, 3–7 och 11 §§ i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring samt punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1992:1277) om ändring i lagen om allmän försäkring, i deras lydelse före den 1 januari 2003, tillämpas.

13 § I fråga om garantipension till omställningspension på grund av dödsfall som inträffat före den 1 januari 2003 gäller 14–18 §§ i stället för vad som föreskrivs i F 7 kap. 2 och 4–12 §§ socialförsäkringsbalken.

14 § En efterlevande som är bosatt i Sverige skall, om villkoren i 8 kap. 4 och 5 §§ i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i deras lydelse före den 1 januari 2003 är uppfyllda och om minst tre års bosättningsperiod eller minst tre år med pensionspoäng kan tillgodoräknas för den avlidne, ha rätt till garantipension beräknad enligt 15–18 §§.

15 § Till grund för beräkning av garantipension skall ligga den omställningspension som den efterlevande har rätt till. Med omställningspension avses även efterlevandepension enligt utländsk lagstiftning som inte är att likställa med garantipension enligt denna lag.

16 § För en efterlevande som helt saknar rätt till omställningspension eller vars omställningspension inte överstiger 1,49 gånger prisbasbeloppet skall den årliga garantipensionen motsvara 2,15 gånger prisbasbeloppet (basnivån) minskat med ett belopp som motsvarar den nämnda omställningspensionen.

För en efterlevande, som har rätt till omställningspension som överstiger 1,49 gånger prisbasbeloppet, skall den årliga garantipensionen motsvara skillnaden mellan 0,66 gånger prisbasbeloppet och 40 procent av den del av omställningspensionen som överstiger 1,49 gånger prisbasbeloppet.

17 § Vid beräkning av garantipension enligt 15 och 16 §§ skall, om inte annat följer av 18 §, bestämmelserna i 5 kap. 1, 3–7 och 11 §§ i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring och punkt 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1992:1277) om ändring i lagen om allmän försäkring, i dessa bestämmelser lydelse före den 1 januari 2003, tillämpas.

18 § Om det för den avlidne inte kan tillgodoräknas 30 år med intjänade pensionspoäng eller 40 års bosättningsperiod skall garantipensionens basnivå och garantipensionen beräknas enligt vad som anges i 32–35 §§.

Änkepension och garantipension

19 § En efterlevande som vid utgången av 2002 hade rätt till folkpension eller tilläggspension i form av änkepension enligt övergångsbestämmelserna till lagen (1988:881) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring har rätt till änkepension och garantipension till sådan pension enligt vad som föreskrivs i 20–36 §§. Detsamma skall gälla om rätt till sådan änkepension uppkommer först efter ikraftträdandet men grundar sig på dödsfall som inträffat dessförinnan. För änkepension och garantipension till sådan pension enligt denna paragraf skall dessutom gälla vad som föreskrivs i F 3 kap., F 11 kap. 7 § och F 12 kap. socialförsäkringsbalken samt i avdelning H i balken.

20 § Om rätt till tilläggspension i form av änkepension har uppkommit på grund av ett dödsfall som inträffat före 1990 skall änkan, oavsett när hon är född och om inte annat sägs i 21 §, för tid efter 2002 ha rätt till änkepension beräknad enligt F 10 kap. 2–5 och 9 §§ socialförsäkringsbalken. Detsamma skall gälla för änkor som är födda 1929 eller tidigare och vars rätt till tilläggspension i form av änkepension har uppkommit på grund av dödsfall som inträffat under något av åren 1990–2002.

För bedömningen av om rätt till änkepension föreligger skall F 9 kap. 9 § balken tillämpas.

21 § För rätt till änkepension beräknad enligt F 10 kap. 2 § 2 socialförsäkringsbalken krävs att

1. villkoren i F 9 kap. 6–8 §§ balken är uppfyllda, och
2. det för den avlidne kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng.

Vid bedömningen av om villkoret enligt första stycket 2 är uppfyllt skall E 11 kap. 4 § balken tillämpas på motsvarande sätt.

För en änka som avses i 20 § och som har fyllt 65 år beräknas änkepension med tillämpning av endast F 10 kap. 2 § 1 balken.

22 § Om rätt till tilläggspension i form av änkepension har uppkommit för en änka som är född under något av åren 1930–1944 på grund av ett dödsfall som inträffat under något av åren 1990–2002 skall hon, om inte annat sägs i 23 §, för tid efter 2002 ha rätt till änkepension beräknad enligt F 10 kap. 2–5, 9 samt 14–19 §§ socialförsäkringsbalken.

För bedömningen av om rätt till änkepension föreligger och med vilket belopp sådan pension skall lämnas skall F 3 kap. 12–14 §§ och F 9 kap. 9 § balken tillämpas.

23 § För rätt till änkepension beräknad enligt F 10 kap. 2 § 2 socialförsäkringsbalken krävs att

1. villkoren i F 9 kap. 6–8 §§ balken är uppfyllda, och
2. det för den avlidne kan tillgodoräknas minst tre år med pensionspoäng.

Vid bedömningen av om villkoret enligt första stycket 2 är uppfyllt skall E 11 kap. 4 § balken tillämpas på motsvarande sätt.

24 § Om rätt till tilläggspension i form av änkepension har uppkommit för en änka som är född 1945 eller senare på grund av ett dödsfall som inträffat under något av åren 1990–2002 skall hon, om inte annat sägs i 25 §, för tid efter 2002 ha rätt till änkepension beräknad enligt F 10 kap. 7–21 §§ socialförsäkringsbalken.

För bedömningen av om rätt till änkepension föreligger och med vilket belopp sådan pension skall lämnas skall F 3 kap. 12–14 §§ och F 9 kap. 9 § balken tillämpas.

25 § För rätt till änkepension beräknad enligt F 10 kap. 2 § 2 socialförsäkringsbalken krävs att villkoren i F 9 kap. 6–8 §§ balken är uppfyllda.

26 § För änkor som avses i 20 och 22 §§ skall sådan del av änkepension som avses i F 10 kap. 2 § 1 socialförsäkringsbalken beräknas med tillämpning även av 13 kap. 2 § första stycket tredje meningen i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i dess lydelse före den 1 januari 2003.

27 § I fall som avses i 20–25 §§ skall beräkningen ske på grundval av prisbasbeloppet för 2003 i stället för prisbasbeloppet för dödsfallsåret.

28 § Har rätt till folkpension i form av änkepension uppkommit på grund av ett dödsfall som inträffat före 1990 eller, såvitt gäller en änka som är född 1944 eller tidigare, på grund av ett dödsfall som inträffat under något av åren 1990–2002, skall änkan för tid efter 2002 ha rätt till garantipension till änkepension under de förut-

sättningar och i den utsträckning som följer av bestämmelserna i 16 § samt i F 11 kap. 2–6, 13–15 och 18 §§ socialförsäkringsbalken.

29 § Har rätt till folkpension i form av änkepension uppkommit för en änka som är född 1945 eller senare på grund av ett dödsfall som inträffat under något av åren 1990–2002, skall änkan för tid efter 2002 ha rätt till garantipension till änkepension under de förutsättningar och i den utsträckning som följer av bestämmelserna i 16 § samt i F 3 kap. 14 § och F 11 kap. 2–6, 13–15 och 18 §§ socialförsäkringsbalken.

30 § För en änka som avses i 29 § lämnas garantipensionen i förhållande till det antal år för vilka den avlidne maken vid utgången av 1989 tillgodoräknats pensionspoäng för tilläggspension.

Om det för den avlidne inte kan tillgodoräknas 30 år med intjänade pensionspoäng, skall garantipensionens basnivå och garantipensionen beräknas enligt vad som anges i 32–35 §§. De bestämmelserna skall även tillämpas för en sådan änka som avses i E 11 kap. 18 § socialförsäkringsbalken.

Vid tillämpning och beräkning enligt andra stycket första meningen skall E 11 kap. 24 och 27–29 §§ socialförsäkringsbalken gälla.

31 § Vid beräkning av änkepension enligt F 10 kap. 2 § 2 socialförsäkringsbalken samt av garantipension enligt 13–18 §§ denna lag till en änka som avses i 20, 22 eller 28 § skall bestämmelserna i 5 kap. 1, 3–7 och 11 §§ i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring samt punkterna 3 och 5 i övergångsbestämmelserna till lagen (1992:1277) om ändring i lagen om allmän försäkring, i deras lydelse före den 1 januari 2003, tillämpas.

Om det för den avlidne inte kan tillgodoräknas 30 år med intjänade pensionspoäng eller 40 års bosättningsstid, skall garantipensionens basnivå och garantipensionen beräknas enligt vad som anges i 32–35 §§. Dessa bestämmelser skall även tillämpas för en sådan änka som avses i F 11 kap. 18 § socialförsäkringsbalken.

32 § För en sådan änka som avses i 30 § andra stycket eller 31 § andra stycket utgör garantipensionens basnivå 2,15 gånger prisbasbeloppet multiplicerat med folkpensionskvoten samt med 15-delskvoten.

Underlaget vid beräkning av garantipension (beräkningsunderlag) utgörs av folkpensionskvoten multiplicerad med 15-delskvoten multiplicerad med 0,9 prisbasbelopp om änkepension lämnas samt därefter ökat med änkepensionen enligt F 11 kap. 13–15 §§ socialförsäkringsbalken angiven i prisbasbelopp. I änkepensionen skall därvid inte ingå sådan änkepension som avses i F 10 kap. 2 § 2 balken.

33 § Den i 32 § avsedda folkpensionskvoten utgör, för en änka som avses i 31 §, den för den avlidne högsta kvoten av antalet tillgodoräknade bosättningsår i förhållande till talet 40 respektive antalet tillgodoräknade år med pensionspoäng i förhållande till talet 30. För en änka som avses i 29 § utgör folkpensionskvoten antalet tillgodoräknade år med pensionspoäng i förhållande till talet 30.

Den i 32 § avsedda 15-delskvoten utgörs av förhållandet mellan det antal 15-delar till vilket minskning skall ske enligt F 11 kap. 18 § socialförsäkringsbalken och talet 15.

34 § Garantipensionen för en änka som avses i 32 § skall beräknas enligt följande. Till den del beräkningsunderlaget inte överstiger 0,9 prisbasbelopp multiplicerat med folkpensionskvoten och med 15-delskvoten, skall garantipensionens basnivå minskas med hela denna del av beräkningsunderlaget. Till den del beräkningsunderlaget överstiger nämnda gräns men inte överstiger produkten av 0,72 prisbasbelopp gånger 15-delskvoten och folkpensionskvoten ökad med 1,06944, skall garantipensionen minskas alternativt ökas med en andel av denna del av beräkningsunderlaget på det sätt som anges i 35 §. Till den del beräkningsunderlaget överstiger den i föregående mening angivna gränsen men inte överstiger 1,49 prisbasbelopp skall garantipensionen ökas med 54 procent av denna del av beräkningsunderlaget. Till den del beräkningsunderlaget överstiger 1,49 prisbasbelopp skall garantipensionen minskas med 40 procent av den delen av beräkningsunderlaget.

35 § Resultatet av talet 0,3481 minus produkten av 0,987 gånger folkpensionskvoten och därefter minskat med produkten av 0,36 gånger folkpensionskvoten i kvadrat skall multipliceras med den del av beräkningsunderlaget som avses i 34 § andra meningen. Om resultatet utgör ett negativt tal skall garantipensionen minskas genom att denna pension multipliceras med det erhållna beloppet

och i annat fall ökas genom multiplikation med motsvarande belopp.

36 § Om en änka som avses i 20 § har beviljats tilläggspension i form av änkepension före den 1 januari 1990 och denna dragits in före denna tidpunkt till följd av att hon ingått äktenskap, skall vid tillämpningen av F 9 kap. 9 § socialförsäkringsbalken gälla att änkepensionen skall börja betalas ut på nytt även i fall då det nya äktenskapet upplöses efter att ha bestått i fem år eller mer, dock under förutsättning att detta äktenskap ingåtts efter den dag då mannen fyllde 60 år.

Särskild efterlevandepension och garantipension

37 § En efterlevande som vid utgången av 2002 fick eller hade rätt till folkpension eller tilläggspension i form av särskild efterlevandepension enligt den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring och som alltjämt uppfyller förutsättningarna i 8 kap. 6–10 §§ och 14 kap. 5 § samma lag i deras lydelse före den 1 januari 2003 har rätt till särskild efterlevandepension och garantipension till sådan pension enligt bestämmelserna i 38–42 §§.

38 § I fråga om efterlevande som avses i 37 § och som i december 2002 fick partiell särskild efterlevandepension skall pensionen beräknas och lämnas enligt följande:

med 85 procent av hel särskild efterlevandepension och garantipension till den som haft tre fjärdedelar av hel särskild efterlevandepension,

med 65 procent av hel särskild efterlevandepension och garantipension till den som haft halv särskild efterlevandepension,

med 28 procent av hel särskild efterlevandepension och garantipension till den som haft en fjärdedel av hel särskild efterlevandepension.

39 § Vid beräkningen av särskild efterlevandepension skall gälla vad som föreskrivs i 11 § och 12 § första stycket. Den efterlevande skall vidare ha rätt till garantipension som beräknas enligt bestämmelserna i 15–18 §§. Därvid skall vad som där sägs om omställningspension avse särskild efterlevandepension.

40 § Bestämmelserna i 8 kap. 12 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i deras lydelse före den 1 januari 2003 skall fortfarande tillämpas. Därvid skall med särskild efterlevandepension likställas särskild efterlevandepension och garantipension till sådan pension beräknad enligt 38 och 39 §§ och med förtidspension skall likställas sjukersättning och aktivitetsersättning enligt C 14–18 kap. socialförsäkringsbalken. Minskning skall göras i första hand på garantipension och därefter på beloppet enligt 11 § första stycket 2 före minskning av annan särskild efterlevandepension.

41 § Om den efterlevande har inkomstgrundad ålderspension enligt socialförsäkringsbalken lämnas inte särskild efterlevandepension.

42 § För efterlevande som avses i 37 § skall gälla vad som föreskrivs dels om omställningspension och garantipension till sådan pension i F 3 kap., F 11 kap. 7 § och F 12 kap. socialförsäkringsbalken samt i avdelning H i balken, dels om särskild efterlevandepension i 16 kap. 1 § tredje och femte styckena samt 2, 3, 7 a, 8 och 9 §§, 18 kap. 17 § och 20 kap. 3 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i deras lydelse före den 1 januari 2003.

Samordning med livränta

43 § Om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn har beviljats på grund av dödsfall som inträffat före den 1 januari 2003 skall minskning enligt F 12 kap. 6–10 §§ socialförsäkringsbalken göras med 45 procent av varje livränta som överstiger en sjättedel av prisbasbeloppet. Minskningen skall göras på det belopp som anges i 2 § 2 respektive 11 § första stycket 2 före minskning av annan tilläggspension.

44 § I fall som avses i 1, 9 och 37 §§ skall bestämmelserna i F 12 kap. 6 § andra stycket andra meningen och 8 § andra stycket andra meningen socialförsäkringsbalken tillämpas endast på pension som beräknats enligt 2 § 1 och 11 § första stycket 1.

Efterlevandeförmåner vid arbetsskada

45 § Om rätt till livränta till efterlevande grundas på dödsfall till följd av en arbetsskada som har inträffat före den 1 januari 1990 gäller äldre bestämmelser om inte annat anges i 46–52 §§,

46 § Bestämmelserna om livränta till efterlevande barn i 5 kap. 4 § första stycket i den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring i deras lydelse före den 1 januari 2003 gäller även i fall då rätten till livränta grundas på dödsfall till följd av en arbetsskada som har inträffat före den 1 januari 1990.

Vid dödsfall efter utgången av 1989 gäller bestämmelserna om rätt till livränta för ett utländskt barn som tagits emot här i landet i adoptionssyfte i 5 kap. 4 § andra stycket i den upphävda lagen om arbetsskadeförsäkring i deras lydelse före den 1 januari 2003 även om arbetsskadan inträffat före den 1 januari 1990.

47 § Om den avlidne efterlämnar änka eller med änka jämställd kvinna som är berättigad till livränta enligt äldre bestämmelser skall, även om den arbetsskada till följd av vilken den försäkrade avlidit inträffar efter utgången av 1989, vid bestämmandet av livränta till barn efter den försäkrade tillämpas äldre bestämmelser i 5 kap. 10 § i den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring i stället för 5 kap. 5 § samma lag i dess lydelse före den 1 januari 2003.

48 § I fråga om rätt till livränta för efterlevande kvinnor som är födda 1944 eller tidigare gäller fortfarande äldre bestämmelser om livränta i 5 kap. 2–8 och 12–14 §§ samt 6 kap. 1 § i den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring även om den arbetsskada till följd av vilken den försäkrade avlidit inträffar utgången av 1989. I fråga om andra kvinnor än de som avses i 5 kap. 8 § den lagen i dess äldre lydelse är dock en förutsättning för detta att kvinnan vid utgången av 1989 var gift med den man efter vilken livräntan skall utbetalas eller då sammanbodde med honom under sådana förhållanden som avses i 5 kap. 6 § samma lag i dess äldre lydelse.

49 § I fall som avses i 45 och 48 §§ tillämpas bestämmelserna i 10 kap. 4 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i deras lydelse vid utgången av 1989.

50 § Är någon för samma månad berättigad såväl till livränta såsom efterlevande enligt äldre bestämmelser som till omställningslivränta eller särskild efterlevandelivränta, lämnas endast den sistnämnda förmånen samt, om efterlevandelivräntan enligt äldre bestämmelser är större, sådan livränta i den mån den överstiger omställningslivräntan eller den särskilda efterlevandelivräntan.

51 § Vid tillämpning av 6 kap. 1 § den upphävda lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring i dess lydelse före den 1 januari 1990 skall beträffande tilläggs pension i form av änkepension hänsyn tas till änkepensionen före sådan samordning som avses i F 10 kap. 16 och 17 §§ socialförsäkringsbalken.

52 § Vid tillämpning av 6 kap. 1 § i dess lydelse före den 1 januari 1990 skall med folkpension i form av ålderspension och tilläggs pension i form av änkepension likställas garantipension enligt E 13–15 kap. socialförsäkringsbalken respektive änkepension enligt F 9 och 10 kap. balken eller denna lag.

Vid tillämpningen skall änkelivränta till en kvinna som är född 1937 eller tidigare och som vid utgången av 2002 hade rätt till sådan livränta betalas ut med lägst det belopp som hon hade rätt till i december 2002. Detta belopp skall anknytas till prisbasbeloppet för 2002 och räknas om vid förändring av detta.

53 § I fall då efterlevandes rätt till livränta grundas på en arbetsskada som har inträffat före den 1 januari 2003 gäller, om annat inte sägs i 54 och 55 §§, fortfarande äldre bestämmelser om sådan livränta. Har dödsfallet inträffat före utgången av 2002 gäller alltid de äldre bestämmelserna.

54 § Bestämmelserna om omställningslivränta i F 15 kap. 7, 8, 10 och 11 §§ socialförsäkringsbalken gäller även om arbetsskadan har inträffat under något av åren 1990–2002 under förutsättning att den efterlevande till följd av dödsfallet inte samtidigt har rätt till änkepension enligt F 9 och 10 kap. socialförsäkringsbalken.

55 § Vid tillämpning av bestämmelserna i F 15 kap. 17–19 §§ socialförsäkringsbalken skall efterlevandelivränta till en efterlevande make, som vid utgången av 2002 hade rätt till sådan livränta, betalas ut med lägst det belopp som den efterlevande vid tillämpning av de äldre bestämmelserna i samma paragraf hade rätt

till i december 2002. Detta belopp skall anknytas till prisbasbeloppet för 2002 och räknas om vid förändring av detta. Skall livräntan omprövas av annan anledning skall dock de nya reglerna tillämpas. Om livräntan utges med stöd av 45–51 §§ skall dock 52 § tillämpas.

8 kap. Övergångsbestämmelser till avdelning G

Bostadstillägg

1 § För den som fick bostadstillägg enligt den upphävda lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer för december 2002 enligt de bestämmelser som gällde för en gift pensionsberättigad men vars make inte är berättigad till bostadstillägg skall följande gälla.

I stället för vad som sägs i G 10 kap. 22–24 §§ socialförsäkringsbalken får bestämmelserna i 4 § i den upphävda lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer tillämpas. Detta gäller längst till och med månaden före den då maken fyller 65 år eller dessförinnan börjar uppbära sådan förmån som enligt G 9 kap. 3, 4 och 7 §§ balken samt 2 § berättigar till bostadstillägg. Om de äldre bestämmelserna tillämpas skall sådant avdrag som avses i C 10 kap. 17–19 §§ samma balk inte göras vid beräkning av makens reduceringsinkomst. Om bostadstillägget har börjat utges helt enligt de nya bestämmelserna, får inte de äldre bestämmelserna tillämpas därefter.

2 § Förmåner som kan ge rätt till bostadstillägg är, utöver vad som anges i G 9 kap. 3 § socialförsäkringsbalken,

1. änkepension enligt denna lag,
2. särskild efterlevandepension,
3. hustrutillägg enligt lagen (1998:708) om upphävande av lagen (1994:309) om hustrutillägg i vissa fall då make uppbär folkpension, och
4. pension eller invaliditetsförmån enligt lagstiftningen i en stat som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, under förutsättning att förmånen motsvarar svensk pension eller ersättning enligt 1–3.

3 § I reduceringsinkomsten enligt G 10 kap 16 § socialförsäkringsbalken inräknas även de i 2 § angivna förmånerna.

9 kap. Övergångsbestämmelser till avdelning H

Utmätning av underhållsstöd

1 § I fråga om underhållsstöd för januari 2008 tillämpas 39 § i den upphävda lagen (1996:1030) om underhållsstöd i stället för H 4 kap. 9 och 10 §§ socialförsäkringsbalken.

Avdrag på ersättning (kvittning)

2 § De upphävda lagarna skall tillämpas i fråga om avräkning i stället för H 5 kap. 15 § socialförsäkringsbalken om såväl det belopp som skall betalas ut som det som skall betalas tillbaka avser en förmån för tid före ikraftträdandet eller underhållsstöd för januari 2008. I annat fall tillämpas bestämmelserna i H 5 kap. 15 § balken. Om en av förmånerna avser en sådan tid som avses i första meningen får avdrag dock inte göras om inte motsvarande avdrag kunnat göras enligt de upphävda lagarna.

Ansökan och anmälan

3 § En ansökan, anmälan eller annan handling eller uppgift som har kommit in till en allmän försäkringskassa, skall anses ha kommit in till Försäkringskassan den dag som den kom in till den allmänna försäkringskassan.

4 § Bestämmelserna om ansökan och anmälan i H 7 kap. 4–12 §§ socialförsäkringsbalken skall tillämpas på ansökningar och anmälningar som kommer in efter ikraftträdandet. Om ansökan eller anmälan avser förmåner för tid före ikraftträdandet, får den dock göras enligt motsvarande bestämmelser i de upphävda lagarna. Om anmälan eller ansökan avser förmån för tid före ikraftträdandet, skall hänvisningarna till bestämmelser i balken avse motsvarande bestämmelser i de upphävda lagarna.

Utredning, uppgiftsskyldighet och bevisupptagning

5 § Bestämmelserna i H 7 kap. 13–36 §§ socialförsäkringsbalken tillämpas på handläggning efter ikraftträdandet. Bestämmelsen i H 7 kap. 13 § balken medför dock, i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet eller ansökan eller anmälan som kommit in före denna tidpunkt, inte skyldighet för den försäkrade att själv-
mant lämna uppgifter utöver vad som gällde enligt de upphävda lagarna. Om handläggningen avser förmån för tid före ikraftträdandet, skall vad som sägs i bestämmelserna om förmåner enligt balken avse motsvarande förmåner enligt de upphävda lagarna.

Undantag från sekretess

6 § Bestämmelserna i H 7 kap. 37–41 §§ socialförsäkringsbalken tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2008. Vad som sägs i H 7 kap. 41 § om sjukkontroll enligt 14 § 1 och 2 i samma kapitel tillämpas även i fråga om sjukkontroll enligt 11 § första stycket i den upphävda lagen (1991:1047) om sjuklön.

Anmälan om ändring i fråga bosättning, arbete och andra förhållanden

7 § Bestämmelserna i H 7 kap. 42–48 §§ socialförsäkringsbalken tillämpas fr.o.m. den 1 januari 2008 men medför i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet inte skyldighet att göra anmälan utöver vad som gällde enligt de upphävda lagarna.

Självbetjäningstjänster via Internet

8 § Bestämmelserna i H 8 kap. socialförsäkringsbalken tillämpas på användning av självbetjäningstjänster fr.o.m. den 1 januari 2008. De tillämpas då även i fråga om förmåner som lämnas enligt de upphävda lagarna.

Beslut

9 § Bestämmelserna i H 9 kap. socialförsäkringsbalken tillämpas i fråga om beslut som meddelas efter ikraftträdandet.

Ändring, omprövning och överklagande

10 § Bestämmelserna i 1 kap. 3 § gäller inte i fråga om H 10 kap. socialförsäkringsbalken.

11 § Om ett beslut om avvisning har omprövats före ikraftträdandet tillämpas inte bestämmelserna i H 10 kap. 8 § andra stycket första meningen och 12 § socialförsäkringsbalken.

12 § Det allmänna ombudet skall föra det allmännas talan i mål där Riksförsäkringsverket har överklagat beslut av en allmän försäkringskassa.

13 § Villkoret enligt H 10 kap. 18 § andra stycket socialförsäkringsbalken att det allmänna ombudet skall ha varit part skall anses uppfyllt även om det är Riksförsäkringsverket som har varit part i målet hos den allmänna förvaltningsdomstolen.

Behandling av personuppgifter

14 § Bestämmelserna i H 11 kap. socialförsäkringsbalken tillämpas även i fråga om förmåner som avser tid före ikraftträdandet. Vad som sägs i H 11 kap. 2 § balken om förmåner enligt denna skall då avse förmåner enligt de upphävda lagarna. Vad som sägs i H 11 kap. balken om skadestånd på grund av behandling enligt det kapitlet eller med stöd av föreskrifter som har meddelats i anslutning till det kapitlet skall även avse behandling enligt den upphävda lagen (2003:763) om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration.

15 § Bestämmelserna om skadestånd i H 11 kap. 30 § socialförsäkringsbalken tillämpas endast om den omständighet som ett yrkande om skadestånd grundas på har inträffat efter utgången av november 2003. I annat fall tillämpas de dessförinnan gällande bestämmelserna.

Straffbestämmelser

16 § Bestämmelserna i 1 kap. 3 § gäller inte i fråga om H 12 kap. socialförsäkringsbalken.

Socialförsäkringsnämnd

17 § Bestämmelserna i H 14 kap. 7, 9 och 10 §§ socialförsäkringsbalken tillämpas i fråga om beslut som meddelas efter ikraftträdandet.

Skadeståndskyldighet för styrelse och revisor

18 § Bestämmelserna om skadestånd i 18 kap. 37 och 38 §§ i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i deras lydelse före den 1 januari 2005 gäller för uppdrag som har fullgjorts före den dagen. Det som sägs i 18 kap. 38 § den lagen om anmärkning skall gälla anmärkning av Riksförsäkringsverket eller Försäkringskassan och vad som sägs om överlämnande till styrelsen skall även gälla överlämnande till Försäkringskassan. Försäkringskassan för det allmännas talan om skadestånd enligt denna punkt.

3 Förslag till lag (2007:000) om statlig ersättning för sjukvård m.m.

Inledande bestämmelser

1 § För hälso- och sjukvård, för tandvård samt för vissa resor i samband med vård lämnas statlig ersättning enligt denna lag.

2 § Bestämmelser om skyldighet att erbjuda vård som avses i 1 § finns i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) samt i tandvårdslagen (1985:125).

3 § Gemenskapsrätten inom Europeiska unionen (EU) eller inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtal om social trygghet som ingåtts med andra stater kan medföra begränsningar i tillämpligheten av bestämmelserna i denna lag. Bland annat gäller lagen (2004:114) om nordisk konvention om social trygghet.

Allmänna bestämmelser om rätten till ersättning

4 § Ersättning som beslutas av Försäkringskassan enligt denna lag lämnas endast om den som vården avser omfattas av bosättningsbaserat socialförsäkringsskydd enligt A 4 och 5 kap. socialförsäkringsbalken.

5 § Arbetsgivare för sjöman har vid en sjömans sjukdom rätt till ersättning från Försäkringskassan för sina kostnader enligt sjömanslagen (1973:282) för

1. öppen hälso- och sjukvård som avses i 6 §,
2. tandvård som avses i 9, 11 eller 12 §§, eller
3. sjukhusvård som avses i 16 §.

Ersättning till vårdgivare

Öppen hälso- och sjukvård

6 § För öppen hälso- och sjukvård som anordnas eller finansieras av ett landsting eller en kommun som inte tillhör ett landsting lämnas ersättning enligt grunder som fastställs av regeringen.

Födelsekontrollerande verksamhet m.m.

7 § Till landsting eller kommuner lämnas från Försäkringskassan ersättning för kostnadsfri rådgivning

1. i födelsekontrollerande syfte, eller
2. om abort eller sterilisering.

Ersättning lämnas även för preventivmedel som kostnadsfritt tillhandahålls vid rådgivningen.

8 § Ersättning enligt 7 § lämnas enligt grunder som regeringen fastställer.

Tandvård

9 § Ersättning för tandvård lämnas från Försäkringskassan om vården ges vid en folktandvårdsklinik, en högskola där odontologisk utbildning och forskning bedrivs eller annars genom det allmännas försorg.

Ersättning lämnas också om vården ges hos en enskild näringsidkare, ett bolag eller en annan juridisk person, under förutsättning att vårdgivaren är uppförd på en förteckning som upprättats av Försäkringskassan.

10 § För att bli uppförd på en förteckning enligt 9 § skall vårdgivaren antingen själv vara legitimerad tandläkare eller legitimerad tandhygienist eller ha tillgång till en eller flera legitimerade tandläkare eller tandhygienister. Vidare krävs att vårdgivaren har F-skattsedel.

11 § Ersättning för tandvård lämnas enligt grunder som regeringen fastställer.

I grunderna för ersättning för tandvård kan regeringen dels bestämma den högsta patientavgift och det högsta arvode som får tas ut av en vårdgivare som är ansluten till försäkringen, dels meddela närmare föreskrifter för verksamhetens bedrivande hos vårdgivaren och om skyldighet för denne att lämna uppgifter om verksamheten.

12 § Ersättning för tandvård lämnas endast om tandvården utförts av en legitimerad tandläkare eller legitimerad tandhygienist som inte har fyllt 70 år. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får medge undantag från denna åldersgräns.

Ersättning lämnas inte för tandvård åt en försäkrad som fyller högst 19 år under det år då vården ges. Om avgiftsfri tandvård åt sådan försäkrad föreskrivs i tandvårdslagen (1985:125).

13 § En vårdgivare som avser att ge tandvård i enskild verksamhet mot ersättning enligt denna lag skall skriftligen anmäla detta till Försäkringskassan.

Om vårdgivaren uppfyller de krav som anges i 10 §, skall Försäkringskassan föra upp vårdgivaren på den förteckning som avses i 9 §.

14 § Om en vårdgivare som har förts upp på förteckningen hos Försäkringskassan avser att upphöra med sin verksamhet eller att flytta verksamheten eller vill föras av från förteckningen, skall vårdgivaren anmäla detta till Försäkringskassan senast tre månader i förväg.

En vårdgivare som har upphört att ge tandvård i enskild verksamhet eller som inte längre uppfyller de krav som anges i 10 § skall föras av från förteckningen genom beslut av Försäkringskassan. Detsamma gäller om vårdgivaren inte har påbörjat verksamheten senast sex månader efter anmälan enligt 13 §.

15 § Försäkringskassan får sätta ned den samlade tandvårdsersättning som en vårdgivare begär för viss tid till skäligt belopp, om det begärda beloppet kan antas vara för högt och ersättningen inte kan beräknas tillförlitligt på grundval av vårdgivarens uppgifter.

Om en vårdgivare har fått tandvårdsersättning med ett för högt belopp, får Försäkringskassan kräva tillbaka det belopp som felaktigt betalats ut. Försäkringskassan får i sådant fall i stället räkna av beloppet från en fordran som vårdgivaren har på tandvårdsersättning.

Sjukhusvård

16 § Ersättning för sjukhusvård på grund av skada, sjukdom eller förlösning som krävt intagning i sjukhus lämnas enligt grunder som fastställs av regeringen.

Föreskrifter om vad som skall räknas som sjukhus enligt denna lag meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Särskilda rehabiliteringar och utveckling av hjälpmedel

17 § Ersättning för särskilda rehabiliteringar och behandlingar samt för utveckling och provning av hjälpmedel åt personer med funktionshinder samt för liknande verksamhet lämnas enligt grunder som regeringen fastställer.

Sjukresor och sjuktransporter

18 § För sjukresor och sjuktransporter lämnas ersättning enligt grunder som fastställs av regeringen.

Om den enskildes ersättning för resekostnader finns bestämmelser i lagen (1991:419) om resekostnadsersättning vid sjukresor.

Ersättning för sjukvård utomlands*Allmänna bestämmelser*

19 § Ersättning från Försäkringskassan för sjukvård utom Sverige lämnas endast i den utsträckning regeringen föreskriver.

Arbetsgivare för sjöman

20 § Om arbetsgivare för sjöman enligt bestämmelserna i sjömanslagen (1973:282) har haft kostnader för en sjömans sjukvård utom Sverige, har arbetsgivaren rätt till ersättning från Försäkringskassan för kostnaderna i den ordning regeringen bestämmer. Detta gäller dock endast om kostnaderna omfattas av föreskrifter som meddelats med stöd av 19 §.

Utrikesförvaltningen

21 § Om utrikesförvaltningen har lämnat ekonomiskt bistånd för sjukvård utom Sverige, har utrikesförvaltningen rätt till ersättning från Försäkringskassan för biståndet i enlighet med 20 §.

Handläggning m.m.

22 § Bestämmelserna i avdelning H i socialförsäkringsbalken gäller i tillämpliga delar även i ärende enligt denna lag.

Finansiering

23 § Bestämmelser om finansiering av kostnader enligt denna lag finns i socialavgiftslagen (2000:980) och lagen (2000:981) om fördelning av socialavgifter.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008. Genom lagen upphävs lagen (1974:525) om ersättning för viss födelsekontrollerande verksamhet m.m.

2. Äldre bestämmelser tillämpas i fråga om sjukvård m.m. som avser tid före ikraftträdandet.

3. I fråga om ersättning för foniatrisk behandling som lämnats av privatpraktiserande vårdgivare får tills vidare bestämmelserna i 2 kap. 6 § i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring i deras lydelse före den 1 januari 1977 tillämpas.

4. En tandläkare som den 1 januari 1999 var uppförd på en förteckning enligt 2 kap. 3 § första stycket i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring och som inte har förts av från förteckningen före ikraftträdandet av denna lag står utan särskild anmälan kvar på förteckningen även efter denna tidpunkt. Har tandläkaren blivit uppförd på förteckningen för viss tid, förs tandläkaren av från förteckningen sedan den tiden gått till ända.

Ny anmälan krävs inte heller av annan vårdgivare som var uppförd på förteckningen vid ikraftträdandet av denna lag.

5. I fråga om överenskommelser som regeringen ingått med främmande makt angående 2 kap. i den upphävda lagen (1962:381) om allmän försäkring tillämpas bestämmelserna i 2 kap. 2 § lagen (2007:000) om införande av socialförsäkringsbalken.

6. Vid tillämpning av bestämmelserna i avdelning H i socialförsäkringsbalken gäller även 9 kap. lagen (2007:000) om införande av socialförsäkringsbalken i motsvarande utsträckning.

1 Utredningens uppdrag och arbete

1.1 Uppdraget

En bakgrund med redogörelse för gällande ordning och behovet av översyn samt utredningens uppdrag framgår av utredningens direktiv (dir. 2001:70), som beslutats vid regeringssammanträde den 13 september 2001. Här bör erinras om att den tidigare centrala förvaltningsmyndigheten för socialförsäkringen Riksförsäkringsverket (RFV) och de förutvarande allmänna försäkringskassorna fr.o.m. den 1 januari 2005 utgör en ny sammanhållen statlig myndighet. Den nya myndigheten heter Försäkringskassan. De ursprungliga direktiven lyder:

Bakgrund

Inledning

Med socialförsäkring åsyftas i vid mening de förmåner, bidrag och andra ersättningar som betalas ut av socialförsäkringsadministrationen. Denna administration omfattar i dag, liksom tidigare, Riksförsäkringsverket (RFV) och de allmänna försäkringskassorna. Dessutom utgör numera även Premiepensionsmyndigheten (PPM) en del av socialförsäkringsadministrationen i frågor som rör premiepensionen i det reformerade ålderspensionssystemet.

Socialförsäkringsadministrationen omfattar enligt RFV:s årsredovisning fem försäkringsområden. Dessa områden är ekonomiskt stöd till barnfamiljer, ersättning till funktionshindrade, ersättning vid arbetsoförmåga, ersättning vid ålderdom och annan utbetalning.

AFL intog tidigare den centrala platsen i det svenska socialförsäkringsystemet. I lagen finns tre delar av socialförsäkringen samlade. Dessa delar är sjukförsäkringen – som innefattar sjukvårds- och sjukpenningförsäkringarna, föräldraförsäkringen och tandvårdsförsäkringen – samt den allmänna pensionsförsäkringen i form av folkpension och tilläggs pension (ATP).

I och med ålderspensionsreformen och efterföljande nödvändig anpassning och reformering av efterlevande- och förtidspensioneringen har dock AFL:s ställning ändrats.

Ålderspensionsreformen innebar att en väsentlig del av de grundläggande bestämmelserna om förmåner inom socialförsäkringssystemet bröts ut ur AFL för att regleras i särskilda lagar. I sitt yttrande över en av de lagrådsremisser som föregick regeringens proposition Inkomstgrundad ålderspension, m.m. (prop. 1997/98:151) uppmärksammade Lagrådet detta förhållande. Lagrådet påtalade därvid bl.a. dels att AFL i stora delar – redan före de i lagrådsremissen föreslagna ålderspensionsbestämmelserna – framstod som oöverskådlig och att det skulle framstå som mindre välbetänkt att införliva ytterligare ett komplext regelsystem i AFL, dels att den i lagrådsremissen föreslagna lagstiftningen kunde utgöra ett incitament för en genomgripande översyn och omarbetning av AFL.

Den 1 januari 2003 träder de nya bestämmelserna om efterlevandepension i kraft. Dessa bestämmelser utgör, liksom det reformerade ålderspensionssystemet, en självständig försäkringsgren som regleras i en särskild lag och som ersätter de nuvarande bestämmelserna om efterlevandepension i AFL. Vid samma tidpunkt ersätts den nuvarande allmänna förtidspensionen och sjukbidragsförmånen av allmän sjukförsäkringsförmån i form av sjuk- eller aktivitetsersättning. Bestämmelserna om de sistnämnda båda förmånerna kommer från och med 2003 att återfinnas i AFL.

Senare års reformerings- och anpassningsarbete inom efterlevande- och förtidspensioneringen har medfört att AFL holkats ur ytterligare. AFL kommer från och med 2003, som Lagrådet påpekat i sitt yttrande över lagrådsremissen inför regeringens proposition Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension (prop. 2000/01:96), inte längre att behandla hela den allmänna försäkringen. Senare års reform- och anpassningsarbete har med andra ord bidragit till att den allmänna socialförsäkringslagstiftningen har blivit oöverskådlig och mycket komplex att hantera och tillämpa.

Socialförsäkringslagen (1999:799)

I och med ikraftträdandet av socialförsäkringslagen (1999:799, SofL) den 1 januari 2001 delas socialförsäkringen in i en bosättningsbaserad försäkring avseende garantibelopp och bidrag samt en arbetsbaserad försäkring avseende inkomstförlust. Endast ett försäkringsvillkor gäller för vardera försäkringsgrenen: bosättning i Sverige respektive arbete i Sverige. Genom SofL avgränsas socialförsäkringen utifrån ett praktiskt betingat synsätt, som primärt utgår från hur trygghetssystemen administreras. I SofL hänförs således stora delar av det trygghetssystem som administreras av RFV, PPM och de allmänna försäkringskassorna till socialförsäkringsområdet. Dock omfattas inte sådana bidrag som avser enbart personer för vilka det allmänna har påtagit sig ett särskilt ansvar för ersättning av statsmedel. Skälet till detta är att socialförsäkring i SofL:s mening är begränsad till att avse förmåner, bidrag och andra utbetalningar som är ämnade för en mer generellt angiven personkrets. Ett exempel på en förmån som inte omfattas av

SofL är det statliga personskadeskyddet. Även förmåner enligt arbetslöshetsförsäkring samt utbildningsbidrag till deltagare i arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering faller utanför vad som i SofL:s mening utgör en social försäkring. Flera lagar om ersättningar från sjukförsäkringen till vårdgivare omfattas inte heller av den lagen. Vad som nu anförts innebär således att inte all lagstiftning om social trygghet omfattas av SofL.

Behovet av en översyn

AFL trädde i kraft i början av 1960-talet. Som en följd av detta är lagen strukturerad på grundval av bl.a. den då gällande synen på begreppet socialförsäkring. AFL har sedan 1960-talet ändrats åtskilliga gånger. De nya pensionsbestämmelserna, de nya bestämmelserna om aktivitets- och sjukersättningsförmånerna samt bestämmelserna om den bosättningsbaserade respektive arbetsbaserade socialförsäkringen i SofL har dessutom medfört att AFL holkats ur. Socialförsäkringslagstiftningen har således blivit svåröverskådlig och komplicerad, inte minst med hänsyn till de omfattande övergångsbestämmelser som krävts för att de nya pensions- och sjukförsäkringsbestämmelserna skall kunna fungera. Innehållet i 2 kap. AFL om ersättning för sjukvård m.m. med därtill anslutande lagar är efter den s.k. Dagmar-reformen 1985 inte heller lätt att förstå och överblicka. De stora och genomgripande förändringar av AFL, som bl.a. den reformerade ålderspensionen och förändringarna av både efterlevande- och förtidspensionen medfört, innebär att AFL inte längre kan sägas behandla huvuddelen av den allmänna försäkringen.

I SofL har begreppet socialförsäkring avgränsats med utgångspunkt i ett praktiskt synsätt. Utgångspunkten har varit hur trygghetssystemen administreras. Därefter har ytterligare avgränsningar skett, eftersom den föregående översynen avsett bl.a. begreppet försäkrad inom en internationell personkrets. Lagens namn kan dock leda till tanken att den övergripande reglerar även andra frågor än tillhörigheten till socialförsäkringen och att lagen i sig skulle kunna vara en övergripande heltäckande lag som behandlar den sociala tryggheten. Så är emellertid inte fallet. Lagen reglerar främst vem som omfattas av vissa uppräknade bosättningsbaserade eller arbetsbaserade försäkringar och bidragssystem på socialförsäkringsområdet.

Även om SofL, som Lagrådet påpekat i sitt yttrande över lagrådsremissen Socialförsäkringens personkrets (bilaga 4 till propositionen Socialförsäkringens personkrets, prop. 1998/99:119), utgör en början på ett omfattande moderniseringsarbete behöver ytterligare åtgärder vidtas för att göra lagstiftningen på socialförsäkringsområdet mera tydlig och överskådlig. Hur detta bäst skall göras är inte givet. Flera alternativ är tänkbara. Ett sätt kan vara att skapa en övergripande lag om allmän försäkring med bestämmelser som är gemensamma för hela socialförsäkringsområdet och att samtidigt behålla nuvarande författningar i ett modifierat skick. En sådan lag – som närmast kan liknas

vid en utbyggd SofL – skulle således kunna få karaktären av en paraplylag innehållande t.ex. utbetalningsbestämmelser, bestämmelser om återbetalningsskyldighet, processuella bestämmelser samt bestämmelser om vissa termer och begrepp, försäkringsvillkor och sammanträffande av förmåner som i stort sett är gemensamma för hela socialförsäkringsområdet. Ett annat sätt kan vara att skapa en – i princip heltäckande – allmän socialförsäkringslag. Det kan i detta sammanhang vara på sin plats att påpeka att de processuella bestämmelserna inom socialförsäkringsområdet nyligen har varit föremål för en översyn. Utredningen (S 1998:06) om en översyn av processuella regler inom socialförsäkringen, m.m. överlämnade i juli 2001 betänkandet En handläggningslag – Förfarandet hos försäkringskassorna (SOU 2001:47).

Båda alternativen är förenade med fördelar och nackdelar, och naturligtvis finns det andra möjligheter att skapa en mer tydlig och överskådlig lagstiftning på socialförsäkringsområdet.

Uppdraget

En särskild utredare skall göra en teknisk översyn av AFL och andra författningar på socialförsäkringsområdet. Huvudsyftet med översynen är att göra socialförsäkringslagstiftningen mer tydlig och överskådlig och därmed lättare att tillämpa. Förslaget skall innebära att samordningsfördelar uppnås för såväl myndigheter som enskilda personer.

Det övergripande syftet med utredningen är, som nyss nämnts, att göra en teknisk översyn av hela socialförsäkringslagstiftningen. Avsikten med översynen skall således inte vara att utifrån enbart teoretiska eller principiella utgångspunkter avgöra var gränsen för området socialförsäkring skall dras. Det är därför lämpligt att anlägga ett praktiskt synsätt på i vilken utgångspunkt arbetet skall bedrivas. Med hänsyn härtill skall därför arbetet bedrivas med utgångspunkt i alla de förmåner, bidrag och andra ersättningar som administreras av RFV, de allmänna försäkringskassorna och PPM.

Ändamålet med utredningen skall vara att utforma förslag till lagstiftning som ger en bättre överskådlighet och en bättre säkerhet mot bristande enhetlighet i fråga om regler och begrepp som är gemensamma för socialförsäkringen. Utgångspunkten skall vara att reglerna för de olika förmånerna, bidragen och andra ersättningarna skall vara så enhetliga som möjligt. Avsteg från detta skall accepteras endast om det finns materiella skäl för det. En ny teknisk struktur på lagstiftningen skall också kunna medge framtida förändringar av reglerna utan att överskådligheten och enhetligheten går förlorad.

Utöver de frågor som har berörts ovan står det utredaren fritt att ta upp och föreslå även andra förändringar som har samband med uppdraget.

Hos RFV finns inom socialförsäkringsområdet ett utvecklingsprogram avseende användning av informationsteknik. Utvecklingsprogrammet kan i korthet sägas omfatta dels ärendehandläggningen, dels

allmänhetens möjligheter till självbetjäning via ett utvecklat IT-stöd hos de allmänna försäkringskassorna.

Regeringen har i propositionen Vissa socialförsäkringsfrågor (prop. 2001/02:9), som regeringen denna dag beslutat skall överlämnas till riksdagen, lämnat förslag om en försöksverksamhet med 24-timmarsmyndighet inom socialförsäkringsadministrationen för förmånerna föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Försöksverksamheten föreslås i propositionen pågå under 2002. Vid översynen och vid utformandet av förslag till lagstiftning skall utredaren beakta utvecklingen när det gäller användning av IT-stöd inom socialförsäkringen.

Utredaren skall under arbetets gång samråda med företrädare för socialförsäkringsadministrationen. Om det behövs får utredaren även tillsätta särskilda expertgrupper för avgränsade materiella samordningsfrågor.

Vidare har regeringen genom beslut den 16 maj 2002 till utredaren överlämnat betänkandet En handläggningslag – förfarandet hos försäkringskassorna (SOU 2001:47), med tillhörande remissyttranden.

Slutligen har regeringen genom tilläggsdirektiv den 23 oktober 2003 (dir. 2003:135) mot bakgrund av bl.a. utredarens val av alternativ för utformningen av ny lagstiftning om socialförsäkringen – en gemensam heltäckande lag – förlängt den tid inom vilken uppdraget skall vara avslutat från utgången av 2003 till utgången av 2005.

1.2 Utredningsarbetet

Utredarens uppdrag gäller fr.o.m. den 1 oktober 2001, och första sammanträdet i SamSol hölls den 5 november samma år. Därefter har under åren hållits sammanlagt 29 sammanträden, varav 3 har varit internatsammanträden under två eller tre dagar.

Utredaren och sekreterarna har i december 2001, februari och mars 2002 samt september 2002 gjort studieresor till Norge, Irland, Tyskland respektive Frankrike och hos ministerier, förvaltningsmyndigheter, institutioner samt domstolar och andra klagoinstanser inhämtat erfarenheter i fråga om kodifiering, administration och tillämpning av ett samlat lagverk om socialförsäkring.

Utredaren och sekreterarna samt en expert har även vid studiebesök i Sverige under perioden februari–april 2003 inhämtat synpunkter på frågan om och hur socialförsäkringslagstiftningen bör samlas. Då besöktes såväl länsrätterna som de dåvarande

allmänna försäkringskassorna i Skåne, Jönköpings, Gotlands och Norrbottens län. Vi tackar också för värdefull hjälp under senare tid med vissa synpunkter på utkast till olika avdelningar i en gemensam lag. Vi har allmänt fått ett klart stöd för tanken att samla lagstiftningen, men i övrigt är det givetvis bara vi själva som bär ansvaret för innehållet och utformningen.

Stor och värdefull hjälp med granskning av olika avsnitt i vårt förslag till socialförsäkringsbalk har vi i enlighet med våra direktiv också fortlöpande fått av åtskilliga medarbetare i förutvarande Riksförsäkringsverket och numera Försäkringskassans huvudkontor. Denna hjälp – med såväl möjlighet till diskussion som läsning av utkast – är vi särskilt tacksamma för.

Från Försäkringskassans huvudkontor och Domstolsverket har vi även fått nödvändig hjälp med konsekvensanalyser och kostnadsberäkningar dels i fråga om övervägda ändringar i ordningen för omprövning och överklagande av beslut, dels övergångsvis för genomförandet av SamSols förslag till socialförsäkringsbalk.

Vi har slutligen också använt vår möjlighet att anlita konsulter för avgränsade utredningsfrågor. I det avseendet vill vi tacka följande personer för utredningsarbete i angivna avseenden:

Kammarrättsrådet, vice ordföranden Barbro Stenstad:	anmälning av ändrade förhållanden, minskning eller indragning av förmåner, och återkrav av förmåner.
Kammarrättsrådet Jan Hallström:	förmåner vid vistelse i institution, fosterbarns- och adoptionsfrågor, och lagar om följdändringar.
Föredraganden Marika Ericson:	lagar om följdändringar.
Föredraganden Elisabeth Rahlén:	lagar om följdändringar.

När det gäller lagar om följdändringar har Jan Hallström gjort omfattande sökningar i rättsdatabasen och pekat på föreliggande ändringsbehov. Innehållet i föreslagna lagändringar har stämts av med SamSol. Jan Hallström, Marika Ericson och Elisabeth Rahlén har därefter upprättat förslagen.

Till grund för alla lagförslagen ligger lagtexter i riksdagens dokumentdatabas Svensk författningssamling (tidigare Rixlex) i den lydelse som gällde när alla författningar som utfärdats 2004 hade

beaktats i fulltexterna. Det har på grund av de berörda lagarnas stora antal och omfattning varit uteslutet att bestämma en senare brytpunkt för gällande lydelse som underlag för SamSols förslag. Lyckligtvis har ändringarna av socialförsäkringslagstiftningen varit få under första halvåret 2005, men andra halvåret innehåller en del betydelsefulla ändringar i de materiella reglerna.

1.3 Behov av uppföljande utredningsarbete

SamSol har med detta utredningsbetänkande slutfört sitt uppdrag. Som har antytts i slutet av avsnitt 1.2 kommer det dock att finnas ett visst behov av att följa upp förslaget i förhållande till lagändringar under 2005 och senare. Vidare finns det ett omfattande behov av följdändringar i ca 60 förordningar om socialförsäkringen, liksom i ett stort antal andra förordningar.

Det ankommer inte på oss att bestämma hur Regeringskansliet skall bedriva detta arbete vid sidan av arbete med remiss, lagrådsremiss och proposition med anledning av SamSols förslag till socialförsäkringsbalk. Det ordinära arbetet i Regeringskansliet torde dock behöva kompletteras, t.ex. med tillsättning av någon form av genomförandegrupp inom socialförsäkringsadministrationen och tillfällig anställning av en mindre grupp som lägger fram förslag till behövliga kompletteringar avseende senare lagändringar och kanske även till följdändringar i alla förordningar. Det bör även framhållas att tidsaspekten är en mycket viktig faktor för hela projektet om socialförsäkringsbalken. Vi återkommer till denna fråga i avsnitt 2.3.1 och 2.7.1.

2 Utgångspunkter och allmänna överväganden

2.1 Några tidigare utredningar och överväganden om socialförsäkringslagstiftningen

Redan när AFL kom till 1962 såg statsmakterna det som en milstolpe i socialförsäkringens utveckling att försäkringens mest betydelsefulla grenar – dåvarande sjuk- och moderskapsförsäringen, folkpensioneringen och tilläggspensioneringen – skulle bli reglerade i en gemensam lag (prop. 1962:90 s. 268 f. och 2LU 27 s. 214). Riksdagsutskottet anförde bl.a. följande i lagstiftningsärendet.

Genom de nämnda reformerna har helhetsbilden av socialförsäkringen ändrats. I tidigare skeden bestod socialförsäkringen av olika försäkringsgrenar med förhållandevis ringa anknytning till varandra. Samordningen mellan de olika grenarna vållade som regel inte större problem, bl.a. därför att förmånerna – särskilt på pensionssidan – var relativt blygsamma. Genom utbyggnaden av de olika socialförsäkringsgrenarna har emellertid dessa kommit att mer och mer täcka samma områden, och samordningssvårigheterna har därmed vuxit. Men samtidigt har det också blivit alltmera klart, att socialförsäkringen bör vara ett enhetligt system, som genom sina olika komponenter skänker den enskilde ett i det hela tillfredsställande skydd mot de ekonomiska följderna av sjukdom, ålderdom och försörjarens frånfälle.

Socialministern hade dessutom anført att socialförsäkringen även i fortsättningen lovade att bli ett fält som bjöd på en rik utveckling och att det aktuella lagförslaget betecknade ett avgörande steg mot socialförsäkringens sammangjutning till ett enhetligt system.

Reformarbetet på socialförsäkringsområdet fortsatte också i snabb takt under de närmaste årtiondena, varvid även nya försäkrings- och bidragsformer utvecklades.

I riksdagen kom man med tiden att diskutera behovet av mera genomgripande förändringar av socialförsäkrings- och bidragsystemen. I det sammanhanget debatterades även frågor om negativ

inkomstskatt och garanterad minimiinkomst, men framför allt tyckte man att systemen hade blivit svåra att överblicka och samordna.

Socialpolitiska bidragsutredningen lade 1975 fram en rapport med kartläggning av systemen och olika samordningsfrågor (Ds S 1975:4). I rapporten uttalades bl.a. att utvecklingen hade aktualiserat frågan om en författningsmässig samordning av bidragssystemen.

Socialpolitiska samordningsutredningen, som tillsatts på grundval av den nyssnämnda rapporten, överlämnade 1979 betänkandet En allmän socialförsäkring (SOU 1979:4). Betänkandet innehöll förslag som syftade till att göra hela det ekonomiska trygghetssystemet enklare och överskådligare. Som mål för en successiv vidareutveckling av systemet presenterades en principmodell till en allmän socialförsäkring som innefattade i stort sett samtliga socialpolitiska kontantförmåner, inkl. stöd vid värnpliktstjänstgöring, arbetslöshet och studier. För att inleda den utvecklingen och på kortare sikt öka enhetligheten föreslogs också riktlinjer för samordning på olika områden. Utredningens förslag fick i väsentliga avseenden ett positivt mottagande av statsmakterna, men man fann det inte möjligt att på en gång ta ställning i sak till en så stor reform.

I rapporten En Social Försäkring, en rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (Ds 1994:81), föreslogs också ett nytt sammanhållet och enhetligt socialförsäkringssystem med stora sakliga förändringar.

I Statskontorets rapport till Förvaltningspolitiska kommissionen Bättre grepp om bidragen (SOU 1996:180) redovisades ännu en skiss till en omfattande omstrukturering av transfereringssystemen inom dåvarande Social-, Arbetsmarknads- och Utbildningsdepartementens område.

Den i dag gällande "paraplylagen" för större delen av socialförsäkringen, SofL, bygger på ett förslag av Utredningen om socialförsäkringens personkrets i betänkandet En lag om socialförsäkringar (SOU 1997:72). Utredningen antydde där att förslaget kunde bli ett första steg till en successiv samordning av socialförsäkringarna, kanske i en framtida socialförsäkringsbalk, och pekade på motsvarande förslag i betänkanterna Inkomstskattelag (SOU 1997:2) och Miljöbalken (SOU 1996:103). Flera remissinstanser och Lagrådet ansåg också att SofL kanske kunde utgöra

en början på ett omfattande moderniseringsarbete i fråga om socialförsäkringslagstiftningen (prop. 1998/99:119 s. 83 och 235).

När det gäller ytterligare överväganden av statsmakterna under tiden fram till beslutet om direktiven för SamSol hänvisar vi till avsnitt 1.1.

2.2 Gällande ordning i några andra EES-länder

2.2.1 Inledning

För att bestämma val av lagteknisk lösning och för att inhämta erfarenheter av liknande lagstiftningsprojekt har SamSol i inledningsskedet av utredningen gjort en studie beträffande förhållandena i Norge, Irland, Tyskland och Frankrike. När det gäller indelningen av socialförsäkringen i olika grenar har det också ansetts värdefullt att studera den indelning som framgår av rådets förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen. Den förordningen har numera moderniserats och förenklats, och vi har även studerat den nya indelningen i rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, som dock ännu inte börjat tillämpas. För den jämförande studien har, utöver vad som anges nedan, även använts information som finns tillgänglig på de olika ländernas officiella hemsidor på Internet samt på hemsidan för MISSOC (Mutual Information System on Social Protection in the EU member States and EEA). Vi har inhämtat bl.a. följande fakta och synpunkter.

2.2.2 Norge

Norge är det nordiska land som har den mest sammanhållna lagstiftningen vad gäller det sociala skyddssystemet, folketrygden. En ny folketrygdlov gäller sedan den 1 maj 1997. Vid besök i Norge i december 2001 har upplysningar inhämtats från Trygderetten, Rikstrygdeverket, Social- og helsedepartementet och Borgarting Lagmannsrett. När det gäller folketrygdloven har studier gjorts av norskt offentligt tryck i form av betänkandet Forenklet folketrygdlov (NOU 1990:20) och proposition Om ny lov om folketrygd (folketrygdloven) (Ot prp 1995-96 nr 29).

Den nya lagen grundas på arbete av en år 1981 tillsatt kommitté, som skulle dels göra en samlad genomgång av den äldre folketrygdloven och andra lagar som knöt an till denna lag, dels lägga fram ett förslag till ett förenklat och ändamålsenligt regelsystem. Regelverket skulle utformas så att det blev så enkelt som möjligt att förstå för enskilda och så lätt som möjligt att administrera. Kommittén skulle koncentrera sitt arbete till det juridiska och det lagtekniska området samt endast föreslå materiella ändringar som medförde klara förenklingar.

Den nu gällande folketrygdloven består av 26 kapitel som är numrerade i löpande ordning men uppdelade på nio huvuddelar. Paragraferna har ofta flera stycken. Innehållet i delarna kan sammanfattas på följande sätt.

- I. Lagens syfte, definitioner, medlemskap, m.m.
- II. Pensionspoäng och beräkning av pensioner
- III. Stöd vid arbetslöshet
- IV. Förmåner vid sjukdom m.m.
- V. Förmåner på grund av familjesituation
- VI. Förmåner vid uppnådd pensionsålder
- VII. Förvaltningsrättsliga bestämmelser
- VIII. Finansiella bestämmelser
- IX. Avslutande bestämmelser

En principiell åtskillnad görs mellan regler om förmåner och regler av annat slag. Vidare görs en åtskillnad mellan förmåner som skall säkra intäkter och förmåner som skall kompensera vissa bestämda utgifter som uppkommer i samband med sjukdom, rehabilitering och arbetsoförmåga m.m. Bestämmelserna om intäktssäkring finns samlade i kronologisk ordning så att bestämmelserna om korttidsförmåner, förmåner vid omställningsperioder och långtidsförmåner följer efter varandra.

I del I återfinns bestämmelser om lagens syfte och grundprinciper. Del II beskriver komponenterna i pensionssystemet och beräkningen av pensioner. Bestämmelserna om vem som har rätt till en förmån återfinns i delarna III–VI. Utformningen av de fyra huvuddelarna har gjorts med utgångspunkt i de fyra behovssituationerna arbetslöshet, sjukdom, familjesituation och ålderdom. Indelningen anknyter således direkt till den enskildes situation. De enskilda förmånskapitlen är disponerade så att de inledande bestämmelserna anger under vilka villkor som förmånen utges. De

därpå följande paragraferna beskriver hur förmånen skall beräknas. Slutligen följer vissa regler om när förmånen faller bort och vissa samordningsregler.

Folketrygdloven är den enda lagen i Norge som har en innehållsförteckning till varje kapitel. Dessa utgör en del av lagen. Alla paragrafer i lagen har en rubrik.

Genom reformen har lagstiftningens systematik förbättrats. Den nya folketrygdloven har blivit lättare att överblicka till följd av att författningar av lägre dignitet har överförts till lagform. Även om den nya folketrygdlovens omfattning har ökat i förhållande till dess föregångare så har den totala mängden författningstext minskat.

Den nya folketrygdloven har kanske haft större direkt betydelse för myndigheterna än för medborgarna. Myndigheternas handläggning av ärenden har blivit bättre i såväl formellt som materiellt hänseende. I samband med införandet av den nya lagen har myndigheterna tvingats att se över sin egen administration och utbilda sin personal. Detta har lett till att kunskapsnivån höjts inom förvaltningen. Det har dock ännu inte kunnat påvisas att administrationen har blivit billigare.

Medborgarna har inte alltid lätt att förstå regelverket. Ett skäl till detta är att vissa regler av rättviseskäl måste vara detaljerade. Det har dock konstaterats att en ökad andel av medborgarna är nöjda med hur deras ärenden behandlas. Denna opinionsframgång beror sannolikt främst på bättre service.

En fördel med den samlade lagstiftningen är att lagstiftaren är mer benägen att se till helheten och beakta värdet av gemensamma regler för likartade situationer. Att folketrygdloven ligger under flera departement har inte medfört några större problem. Departementen är nämligen sedan länge vana vid att samarbeta vad gäller dessa frågor.

Folketrygdloven har konstruerats så att systematiken står sig även vid ett politiskt maktskifte och även om nivån för en viss förmån ändrar sig. Hänvisningarna till andra bestämmelser i lagen är tydliga och fungerar väl. Även den äldre folketrygdloven var uppbyggd på detta sätt och därför känns det naturligt för användaren att gå fram och tillbaka i lagen. Om varje förmånskapitel hade varit heltäckande skulle lagen blivit betydligt mer omfattande.

2.2.3 Irland

The Social Welfare (Consolidation) Act 1993 utgör i princip en enhetlig lag för det irländska sociala trygghetsområdet. Dock regleras hälso- och sjukvårdsförmåner i the Health Act 1970. Vid besök i Irland i februari 2002 har upplysningar inhämtats från the Departement of Social, Community and Family Affairs och the Social Welfare Appeals Office. Det kan påpekas att i Irland avses med begreppet konsolidering dels att lagen uppgraderas till senast gällande lydelse, dels att en heltäckande översyn görs av lagstiftningen.

År 1953 genomfördes en grundläggande förändring av det sociala skyddssystemet genom att de avgiftsfinansierade socialförsäkringsförmånerna samlades i the Social Welfare Act. Det var emellertid först efter ytterligare en konsolidering 1981 som de sociala skyddsförmånerna sammanfördes till en lag. Mot slutet av 1980-talet började lagstiftningen åter att bli svår att överblicka och det beslutades att en ytterligare konsolidering skulle genomföras. En del nya förmåner fördes in som sektioner i the Social Welfare Act, men konsolideringen 1993 kan närmast karakteriseras som en justering och förfining av den tidigare konsolideringen.

The Social Welfare Act är indelad i tio olika avdelningar med egna kapitel. Lagen innehåller ca 300 sektioner i löpande numring. Innehållet i avdelningarna kan sammanfattas på följande sätt:

- I. Inledande bestämmelser om bl.a. allmänna definitioner
- II. Bestämmelser om socialförsäkring (social insurance)
- III. Bestämmelser om social hjälp (social assistance)
- IV. Bestämmelser om barnförmåner
- V. Bestämmelser om familjebidrag
- VI. Generella föreskrifter om socialförsäkring, social hjälp och förutsättningar för försäkringsbarhet
- VII. Bestämmelser om beslut, överklagande och Social Welfare Tribunal
- VIII. Bestämmelser om för stor betalning, återbetalning, indragning, etc.
- IX. Bestämmelser om förpliktelser gentemot familjen
- X. Bestämmelser om ikraftträdande m.m.

Genom 1993 års konsolidering har lagstiftningen blivit lättare att överblicka och tillämpa. Centrala termer har definierats och används numera på ett likartat sätt. Konsolideringen förefaller ha haft

störst betydelse för myndigheterna och lagstiftaren. Det har blivit lättare att göra konsekvensanalyser av tilltänkta lagändringar och risken för överraskande utfall på individnivå har därmed minskats. En bärande tanke i konsolideringsarbetet har varit att göra det lättare att ändra och lägga till bestämmelser i lagen.

I förvaltningen har arbetet för handläggare underlättats och sannolikheten för att korrekta beslut fattas har ökat. Det har blivit enklare att utbilda och fortbilda handläggare. Den samlade lagstiftningen har även underlättat för myndigheterna att lämna god service och adekvat information till allmänheten. För den enskilde är det dock inte lätt att förstå regelverket, eftersom vissa regler av rättviseskäl måste vara detaljerade och tekniskt komplicerade.

2.2.4 Tyskland

Tyskland har en samlad lagstiftning inom det sociala trygghetsområdet, Sozialgesetzbuch. Vid besök i Tyskland i februari 2002 har upplysningar inhämtats från Bundesministerium für Arbeit und Sozialordnung, Bundesversicherungsamt och Sozialgericht Köln. Vidare har boken Übersicht über das Sozialrecht använts (utgiven av Bundesministerium für Arbeit und Sozialordnung, 6 uppl. 2000).

Den tyska socialrätten har sitt ursprung i den sociallagstiftning som Bismarck införde under 1880-talet. Med tiden blev regelverket allt mer svåröverskådligt och komplicerat. För att avhjälpa dessa brister gav förbundskansler Adenauer fyra professorer i uppdrag att utarbeta förslag som kunde åstadkomma större transparens i systemet. Dessa lade 1955 fram ett förslag som innebar att socialrätten skulle förenklas genom en kodifikation. Även om förslaget inte ledde fram till lagstiftning levde idén om att socialrätten skulle sammanföras i en lag vidare.

År 1969 uttalade den dåvarande regeringen, under ledning av förbundskansler Brandt, att man enligt författningen var förpliktad att skapa en social rättsstat och att arbetet med Sozialgesetzbuch skulle påbörjas. I huvudsak var det alltså socialpolitiska strävanden som ledde fram till att arbetet med Sozialgesetzbuch påbörjades. Målet var att göra socialrätten överskådlig för medborgarna och att underlätta för förvaltningen att uppnå de socialpolitiska strävandena. Detta mål skulle uppnås genom att alla grenar av socialrätten skulle sammanföras till en lag. Det kan således konstateras att

arbetet med Sozialgesetzbuch inte främst var ett lagtekniskt projekt.

1970–1980 arbetade en kommission som bestod av 30 experter med lagstiftningsprojektet. Kommissionens förslag genomfördes inte i sin helhet och i nuläget består Sozialgesetzbuch av följande böcker:

- I. Allmän del, 1975
- III. Arbetsbefrämjande föreskrifter, 1998
- IV. Gemensamma föreskrifter för socialförsäkringen, 1977
- V. Lagstadgad sjukförsäkring, 1988
- VI. Lagstadgad pensionsförsäkring, 1992
- VII. Lagstadgad olycksfallsförsäkring, 1997
- VIII. Barn- och ungdomsvård, 1991
- IX. Rehabilitering och integrering av funktionshindrade, 2001
- X. Socialförvaltningsförfarande och socialdataskydd, 1980, 1983, 1994
- XI. Social vårdförsäkring, 1995

Varje bok har en löpande paragrafnumrering, och paragraferna är uppdelade på bl.a. kapitel och avsnitt. Det kan anmärkas att bok II saknas. Den var ursprungligen avsedd att innehålla bestämmelser om främjande av utbildning.

Visionen bakom Sozialgesetzbuch var att skapa en helhetslösning för det socialrättsliga området. Arbetet med att färdigställa Sozialgesetzbuch har dock tagits i olika steg. Målsättningen var att det som kunde regleras på ett ställe också skulle regleras där. Arbetet var ursprungligen tänkt att läggas upp så att en ram skulle skapas med allmänna principer. Därefter skulle de processuella bestämmelserna samordnas. Slutligen skulle ramen fyllas ut med materiella bestämmelser om förmåner m.m. Det finns en gemensam systematik i de olika böckerna. I princip kommer först bestämmelser om den försäkrade kretsen. Därefter kommer bestämmelser om de olika förmånerna och slutligen kommer bestämmelser om finansieringen. Utom ramen för Sozialgesetzbuch faller bl.a. vissa moderskaps- och familjeförmåner, bestämmelser om socialtjänstresurser samt hälso- och sjukvård.

Sozialgesetzbuch IV innehåller de gemensamma bestämmelserna för socialförsäkringen. I § 1 anges att försäkringsgrenarna består av den lagstadgade sjukförsäkringen, olycksfallsförsäkringen och pensionsförsäkringen samt den sociala omsorgsförsäkringen. Vissa av

de gemensamma bestämmelserna för socialförsäkringen görs också tillämpliga för bl.a. det arbetsbefrämjande området. Arbetslöshetsförsäkringen anses till sin natur höra till socialförsäkringen. Den regleras emellertid på grund av sitt samband med de arbetsbefrämjande åtgärderna i Sozialgesetzbuch III.

Syftet med de gemensamma föreskrifterna är att enhetligt reglera begrepp och sakförhållanden vars betydelse är gemensam för hela socialförsäkringsområdet. Eftersom det finns stora skillnader mellan socialförsäkringens olika grenar har det emellertid inte alltid ansetts ändamålsenligt att sammanföra samtliga begrepp som är vanligt förekommande i Sozialgesetzbuch IV.

Införandet av Sozialgesetzbuch har medfört större enhetlighet i fråga om begreppsbildningen. Om ett begrepp väl har definierats används det sedan utan vidare förklaringar. Generellt sett anses trycket på att skapa enhetliga begrepp vara större i en samlad lagstiftning än i skilda lagar.

Tillkomsten av Sozialgesetzbuch har varit till stor nytta för enskilda, myndigheter och domstolar. Lagstiftningen har blivit mer överskådlig och bestämmelserna hänger bättre samman. Särskilt för nybörjare har det varit en fördel att sociallagstiftningen förts samman i balkform. Svårigheterna med att tillämpa lagstiftningen har numera sin grund i att socialrätten till sin natur kan vara komplicerad, och inte i att det är svårt att finna den relevanta bestämmelsen. Trots att medborgarna fortfarande har svårt för att förstå lagstiftningen är det en fördel för dem att bestämmelserna åtminstone finns samlade i en lag.

Lagstiftarens arbete har underlättats eftersom det ofta räcker att ändra i en lag i stället för som tidigare i många olika lagar. Att flera ministerier är ansvariga för olika delar av Sozialgesetzbuch kan dock ibland inverka menligt på systematiken.

2.2.5 Frankrike

Även Frankrike har en samlad lagstiftning inom det sociala trygghetsområdet, Code de la sécurité sociale. Information om den franska lagstiftningen har erhållits från Franska ambassaden i Stockholm.

Vid besök i Frankrike i september 2002 har upplysningar också inhämtats från följande institutioner. Inspection Générale des Affaires Sociales, La commission des Affaires Culturels, Familiales

et Sociales, Ministère des Affaires sociales, du Travail et de la Solidarité, Tribunal des Affaires de Sécurité Sociale, Conseil d'Etat, Caisse Nationale d'Assurances Vieillesse des Travailleurs Salariés.

Redan före andra världskriget var det franska socialförsäkrings-systemet nästan enhetligt. Systemet administrerades dock alltjämt av många olika organisationer. 1945 genomfördes en reform som syftade till social demokrati. I början av Fjärde republiken önskade statsmakterna genomföra kodifieringar för att göra en splittrad och omfattande lagstiftning mer tillgänglig. Det var mot denna bakgrund som Code de la sécurité sociale kom till 1956.

Luckor i den första Code de la sécurité sociale visade sig ganska snart och den accelererande lagstiftningstakten gjorde den otillräcklig. Regeringen beslöt därför 1983 att en ny kodifiering skulle tas fram. Den stora mängden lagar och författningar som hade utvecklats vid sidan av kodifieringen från 1956 skulle samlas och ordnas enligt en logisk och konsekvent systematik. Den nya kodifieringen skulle ges en solid rättslig förankring som dess föregångare saknade i och med att den faktiskt aldrig blev ratificerad av lagstiftaren. Lagstiftarna, dvs. parlamentet och regeringen, skulle förmås att vara mer stringenta i sitt arbete.

Som huvudregel gäller att fransk socialförsäkring är avgiftsfinansierad. Från denna huvudregel finns det undantag, och försäkringsbegreppet används för såväl avgifts- som skattefinansierade förmåner. Generellt sett är det administrationen eller förmånens natur som avgör frågan om den aktuella förmånen utgör en socialförsäkring som hör hemma i kodifieringen eller inte. Även om en förmån egentligen inte till sin natur utgör en socialförsäkring kan den finnas med i kodifieringen om den administreras av ett socialförsäkringsorgan.

I Frankrike betraktas följande faktorer som sociala risker: sjukdom, graviditet, invaliditet, dödsfall, arbetsolyckor och arbetsrelaterade sjukdomar, ålderdom, att vara änklings eller änka, försörjning av familj samt arbetslöshet. Skyddet vid dessa risksituationer säkerställs genom socialförsäkringen, med undantag av risken för arbetslöshet som arbetsmarknadens parter har utformat särskilda bestämmelser för. Trots detta fortsätter den franska socialförsäkringen att kretsa kring begreppet "system" i stället för en uppdelning i olika grenar som sjukdom, arbetsolyckor, ålderdom, familjeförmåner, etc.

Arbetslöshetsförsäkringen administreras sedan tillkomsten av arbetsmarknadens parter genom partssammansatta organ. I Frank-

rike är den allmänna uppfattningen att arbetslöshetsförsäkringen inte är en socialförsäkring, men i praktiken fungerar den som en sådan. Vid lagreformen 1956 fanns planer på att integrera arbetslöshetsförsäkringen i socialförsäkringen, men härefter har frågan om arbetslöshetsförsäkringens hemvist inte diskuterats seriöst.

Code de la sécurité sociale består i dagsläget av följande böcker:

1. Allmänna frågor
2. Det allmänna systemets organisation, försäkringskassornas förebyggande, hälsovårdande och sociala åtgärder
3. Bestämmelser om socialförsäkring och olika personkategorier som tillhör det allmänna systemet
4. Olycksfall i arbetet och yrkessjukdomar (Särskilda bestämmelser och bestämmelser som även gäller andra områden)
5. Familjebidrag och liknande bidrag
6. System för arbetstagare som inte uppbär lön
7. Diverse system – Diverse bestämmelser
8. Bidrag till äldre personer – Bidrag till vuxna handikappade – Socialt bostadsbidrag – Stöd till anställning av barnskötare – Stöd till grupper och organ som tillfälligt tillhandahåller bostad åt utsatta personer eller driver mottagning för resande
9. Bestämmelser om kompletterande socialt skydd till arbetstagare och om institut med partsrepresentation

Varje bok består av ett antal artiklar som är numrerade efter respektive bok samt tillhörande rubriker och kapitel.

I viss utsträckning kompletteras bestämmelserna i Code de la sécurité sociale av författningar av lägre dignitet. Nämnas bör vidare att det i mitten av 1990-talet tillkom en lag om finansiering av socialförsäkringen som inte placerades i Code de la sécurité sociale.

Den systematik som valdes är gemensam för de tre delarna av kodifieringen som omfattar lagar (med beteckningen L), dekret utfärdade av Conseil d'Etat (med beteckningen R) och enkla dekret (med beteckningen D). Denna indelning motsvarar den normala hierarkin för rättsnormer. Bestämmelser på olika nivåer som motsvarar varandra i fråga om innehåll har korresponderande nummer.

Typiskt sett tar det i Frankrike ca fyra år att konstruera en kodifiering. Härav går ett år åt för att definiera omfattningen av kodifieringen och tre år för att skriva själva lagtexten. Vid en

kodifiering skapas inte ny lag utan de materiella bestämmelserna bibehålls. Arbetet går ut på att sammanföra, harmonisera och förtydliga texterna i de befintliga lagarna. Det är alltså fråga om ett administrativt arbete. För att kodifieringen skall bli enkel och överblickbar måste det redan från början finnas en genomtänkt strategi för hur arbetet skall läggas upp och vidare måste ”stora mått” användas vad gäller lagens struktur.

Avsikten med kodifieringen är att skapa ett enhetligt system och detta gäller även de begrepp som kommer till användning. I moderna kodifieringar anges ofta först allmänna definitioner. De specifika definitionerna eller undantagen från de allmänna definitionerna anges antingen i anslutning till huvudregeln eller separat. Det kan således förekomma att en terms specifika innebörd anges först i samband med det materiella avsnittet.

Generellt sett har alla användare lättare att förhålla sig till en samlad lag. Samordningen av förmånerna underlättas om dessa kan indelas tematiskt. En annan fördel är att man snabbt ser om det finns några motsägelser i lagtexten. Det finns inga mer beaktansvärda problem med att ha lagstiftningen samlad. Det är dock nödvändigt att lagstiftaren bemödar sig om att översätta föreslagna reformer till artiklar i Code de la sécurité sociale. Kodifieringen medför också svårigheter att se den historiska utvecklingen av förmånerna eftersom lagarnas tillkomstdatum faller bort. Även om Code de la sécurité sociale har konstruerats för att vara begriplig för alla, kan det konstateras att den inte alltid är så tillgänglig för allmänheten.

2.2.6 Förordningarna (EEG) nr 1408/71 och (EG) nr 883/2004

Förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen gäller all nationell lagstiftning rörande de särskilt angivna grenar av social trygghet som anges i artikel 4.1. Dessa grenar är:

- a) Förmåner vid sjukdom och moderskap
- b) Förmåner vid invaliditet, även sådana som är avsedda att bevara eller förbättra förvärvsförmågan
- c) Förmåner vid ålderdom
- d) Förmåner till efterlevande

- e) Förmåner vid olycksfall i arbetet och arbetssjukdomar
- f) Dödsfallsersättningar
- g) Förmåner vid arbetslöshet
- h) Familjeförmåner

Förordningen har vid flera tillfällen ändrats och uppdaterats med beaktande inte bara av utvecklingen på gemenskapsnivå, inklusive EG-domstolens domar, utan även av förändringar i lagstiftningen på nationell nivå. Sådana faktorer har medverkat till att göra gemenskapens samordningsregler komplexa och omständliga. Det har ansetts väsentligt att dessa regler ersätts, moderniseras och förenklas, så att målet fri rörlighet för personer kan uppnås. Mot den bakgrunden har förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen arbetats fram, men ännu inte börjat tillämpas. Enligt artikel 3.1 indelas den sociala tryggheten i följande grenar:

- a) Förmåner vid sjukdom
- b) Förmåner vid moderskap och likvärdiga förmåner vid faderskap
- c) Förmåner vid invaliditet
- d) Förmåner vid ålderdom
- e) Förmåner till efterlevande
- f) Förmåner vid olycksfall i arbetet och arbetssjukdom
- g) Dödsfallsersättningar
- h) Förmåner vid arbetslöshet
- i) Förmåner vid förtida pensionering
- j) Familjeförmåner

Av särskilt intresse är att förmåner vid moderskap inte längre ingår i grenen förmåner vid sjukdom och moderskap utan numera ingår i den nya grenen förmåner vid moderskap och likvärdiga förmåner vid faderskap.

2.3 Allmänt om uppdraget och förslaget

2.3.1 I huvudsak oförändrat sakligt innehåll i ny lagstiftning

Vi föreslår i detta betänkande en ny lagstiftning för hela socialförsäkringen. Frånsett frågor om handläggning och överklagande är vårt uppdrag emellertid mycket begränsat när det gäller sakliga förändringar. Vi föreslår inte heller några större sådana förändringar i vårt förslag till ny lagstiftning. De flesta ändringar behandlar vi därför endast som författningskommentar i kapitel 4. Ett par frågor är dock av sådan karaktär att de bör behandlas här.

Rättspraxis kodifieras i flera fall. Vidare för vi till vårt lagförslag över gällande föreskrifter om delegering av normgivningskompetens från riksdagen till regeringen och vidare till myndighet. Den överföringen torde dock behöva övervägas ytterligare av statsmakterna.

Enligt våra utredningsdirektiv (jfr avsnitt 1.1) skall vi göra en teknisk översyn av socialförsäkringslagstiftningen och lämna förslag som ger bättre överskådlighet och bättre säkerhet mot bristande enhetlighet i fråga om regler och begrepp som är gemensamma för socialförsäkringen. Avsteg från detta skall accepteras endast om det finns materiella skäl för det. Det sägs stå oss fritt att även föreslå andra förändringar som har samband med uppdraget, bl.a. för att uppnå samordningsfördelar i materiella hänseenden. Regeringen har vidare till oss överlämnat betänkandet En handläggningslag – förfarandet hos försäkringskassorna (SOU 2001:47) med tillhörande remissyttranden. I betänkandet föreslås bl.a. förändringar i reglerna för handläggningen, särskilt när det gäller omprövning och överklagande av beslut.

Allmänt sett torde det vara en fördel för det fortsatta lagstiftningsarbetet i Regeringskansliet och riksdagen om detta mycket omfattande lagstiftningsärende så långt möjligt kan frikopplas från materiella frågor, i synnerhet komplicerade eller kontroversiella frågor. Vid de studiebesök som har gjorts utomlands har det varnats för att försöka genomföra större materiella ändringar samtidigt som ett nytt stort regelverk om socialförsäkring skall behandlas i alla instanser. Det finns då en risk för att hela projektet blir för tungt och havererar eller allvarligt försenas. En

sådan stram policy synes också ha tillämpats när inkomstskattelagen (1999:1229) skulle införas (jfr prop. 1999/2000:2 s. 470–474).

Liksom i utredningsförslaget till inkomstskattelag har vi i flera fall kodifierat rättspraxis när vi har bedömt att något refererat avgörande av Regeringsrätten eller förutvarande Försäkringsöverdomstolen har varit av så allmängiltig karaktär att det enligt vår mening hellre bör regleras i lag. Den genomgång som har skett i det avseendet gör dock inte anspråk på att vara fullständig. Dessa förslag liksom flertalet andra materiella förändringar av mindre karaktär redovisar vi i författningskommentaren i kapitel 4.

När det gäller föreskrifter om delegering av normgivningskompetens på socialförsäkringsområdet, från riksdagen till regeringen och vidare till myndighet, aktualiseras frågor som inte är helt enkla att besvara. Det är för det första inte så lätt att avgöra om det har varit fråga om en överlåtelse av normgivningskompetens eller bara om en upplysning angående rena verkställighetsföreskrifter. Beroende på vid vilken tid föreskrifter om egentlig delegering har tillkommit måste man därefter fråga sig om de i dag är giltiga eller inte samt, om frågan besvaras jakande, om de i så fall också kan föras över till en ny lag med samma innehåll. I tveksamma fall är det egentligen bara Regeringsrätten som kan avgöra frågorna.

Vi har övervägt frågorna och bestämt oss för att tills vidare föra över delegeringsföreskrifterna i alla de fall då det inte har varit *uppenbart* att det endast varit fråga om en upplysning om rena verkställighetsföreskrifter (tidigare tillämpningsföreskrifter). Som mellanrubrik har vi som regel använt uttrycket ”närmare föreskrifter” utan att ta ställning till vilket slag det en gång sannolikt har varit fråga om.

2.3.2 Vissa gemensamma bestämmelser om förmåner och handläggning

Vi föreslår att åtskilliga bestämmelser om förmåner och handläggning skall vara gemensamma för hela socialförsäkringen. Vissa särbestämmelser kan dock inte undvaras. De bör dock så långt möjligt sammanföras i gemensamma avsnitt om respektive ämnen.

Vi föreslår att bestämmelser i följande avseenden skall sammanföras i gemensamma avsnitt om angivna ämnen och i åtskilliga fall även ändras så att större enhetlighet uppnås. Detta gäller beträffande

- förmåner vid intagning i anstalt eller vård på institution,
- sammanträffande av förmåner vid retroaktiv utbetalning,
- sjukdom, skada eller dödsfall på grund av brott,
- utmätning, pantsättning och överlåtelse av fordran på ersättning,
- preskription av fordran på ersättning,
- skadestånd i samband med ersättning,
- återbetalning av ersättning, eftergift och kvittning,
- handläggning av ärenden, inkl. ansökan, anmälan, utredning och uppgiftsskyldighet
- anmälan om ändrade förhållanden,
- indragning eller nedsättning av ersättning vid försummelser, samt
- regler om olika beslut.

Våra förslag i de angivna ämnena bygger i viss utsträckning på förslag i betänkandet En handläggningslag – förfarandet hos försäkringskassorna (SOU 2001:47). Vi har dock enligt våra direktiv haft möjlighet att gå längre och även föreslå vissa materiella förändringar för att uppnå större enhetlighet i lagstiftningen. I det nämnda betänkandet finns en uttömmande redogörelse för handläggningsordningen hos de dåvarande allmänna försäkringskassorna. Vi hänvisar till det betänkandet i fråga om gällande rätt och handläggningsordning.

Försäkringskassorna och förutvarande Riksförsäkringsverket utgör emellertid sedan den 1 januari 2005 en ny, sammanhållen och statlig myndighet. Detta innebär att vissa lagregler som har föreslagits i det tidigare betänkandet numera hellre bör tas in i en myndighetsinstruktion eller någon annan förordning.

De gemensamma lagreglerna om handläggning och förmåner är i många fall komplexa, och vi får därför när det gäller innehållet och sakliga förändringar i vissa avseenden hänvisa till respektive författningskommentar i kapitel 4.

2.3.3 Ändring, omprövning och överklagande av beslut

När det gäller ändring, omprövning och överklagande av beslut föreslår vi i princip ingen ändring i gällande ordning men en sammanföring av alla bestämmelser.

I betänkandet SOU 2001:47 som nämndes i föregående avsnitt har även föreslagits ett nytt system för ändring, omprövning och överklagande av beslut hos de dåvarande försäkringskassorna. Det nya systemet har inslag från såväl förvaltningslagen (1986:223) som taxeringslagen (1990:324). Förslaget innebär bl.a. att tjänstemanna-beslut inte längre som i dag måste omprövas innan de kan överklagas till länsrätten, att alla beslut skall omprövas om de överklagas och att alla beslut som har vunnit laga kraft skall kunna omprövas ganska fritt inom två år.

Vissa remissinstanser ställde sig positiva till förslagen medan andra efterlyste konsekvensanalyser och kostnadsberäkningar. På uppdrag av oss har sådana analyser och beräkningar gjorts av Försäkringskassan och Domstolsverket. Försäkringskassan har därvid bl.a. beräknat en besparing i sina egna kostnader om 3,9 miljoner kronor, en ökning av måltillströmningen till länsrätterna med 30–50 procent och en kostnadsökning för länsrätterna med 38,9 miljoner vid en 50-procentig målökning. Domstolsverket har för sin del beräknat att måltillströmningen skulle kunna öka med 50–100 procent. Detta sägs innebära att länsrätternas årliga måltillströmning kan antas öka med 8 600–17 200 mål till en kostnad om 62,7–125,4 miljoner, att kammarrätternas måltillströmning kan antas öka med 2 080–4 170 mål till en kostnad om 21,7–43,4 miljoner, att Regeringsrättens kostnader kan antas öka med 8,4–16,8 miljoner samt att den totala kostnadsökningen således kan beräknas till 92,8–185,6 miljoner kronor.

Oavsett vems beräkningar man godtar kan konstateras att Försäkringskassan inte har medräknat kostnadsökningarna i överdomstolarna och att det sammanlagda beloppet blir så högt att det är svårt för oss att lämna konkreta förslag till motsvarande besparingar. Vi räknar givetvis med att våra förslag kommer att medföra administrativa besparingar ganska snart, men övergångsvis blir det snarare fråga om kostnader där också. Vi kommer att behandla allmänna kostnadsfrågor i avsnitt 2.8. Redan här kan

emellertid konstateras att det som inte kan finansieras det får enligt allmänna direktiv för utredningar inte heller föreslås.

Vi vill även tillägga att vi inte finner det lämpligt att tynga förslaget till ny socialförsäkringslagstiftning – med allt vad det innebär i form av utbildning, tolkning och administrativ hantering i Försäkringskassan – med ett samtidigt förslag till nytt system för omprövning och överklagande av alla beslut. Vi anser vidare att förvaltningsdomstolarna i dag främst bör användas till tvistlösning och inte till enklare rättelser av oriktiga beslut. Det torde också vara en fördel om Försäkringskassan i första hand själv skapar en enhetlig praxis i samband med bl.a. omprövningar. I det avseendet kan vi peka på att regeringen i propositionen Kriminalvården – en myndighet (prop. 2004/05:176) har föreslagit att den nya myndigheten skall åläggas att ompröva beslut som rör enskilda innan ärendena kan överklagas till domstol. Regeringen har därvid uttalat bl.a. följande (a.a. s. 62–64). Omprövningsförfaranden finns vid flera myndigheter och verksamheter, exempelvis inom Skatteverket, Försäkringskassan och arbetslöshetskassornas verksamhet. Reglerna om omprövning har införts i syfte att förskjuta tyngdpunkten i processen nedåt i instansordningen. Det system som föreslås för kriminalvården är, precis som Lagrådet antagit i sitt yttrande, tänkt att ersätta förvaltningslagens regler om omprövning.

2.4 Omfattningen av en ny lagstiftning om socialförsäkringen

2.4.1 Den sakliga omfattningen

Vi föreslår att en ny lagstiftning om socialförsäkringen i huvudsak skall omfatta lagreglerna om förmåner som i dag omfattas av SofL. Vi anser dock att den ersättning för sjukvård m.m. som i dag avses i 2 kap. AFL inte skall ingå i den nya lagstiftningen utan i stället regleras i en särskild lag.

Vi föreslår å andra sidan att den nya lagstiftningen jämfört med SofL skall utökas med reglerna om sjuklön, statligt personskadeskydd för totalförsvarspliktiga m.fl., krigsskadeersättning till sjömän och smittbärrersättning i nu gällande, särskilda lagar samt med reglerna om frivillig sjukpenningförsäkring i 21 kap. AFL och om bilstöd i FBH. Arbetslöshetsförsäkringen och vissa andra förmåner låter vi däremot liksom i dag ligga utanför socialförsäkringen.

Flera lagar om handläggning av ärenden m.m. hos Försäkringskassan föreslås ingå i den nya lagstiftningen. Vissa bestämmelser om Premiensionsmyndighetens verksamhet bör dock av konstitutionella skäl behållas utanför.

Enligt våra direktiv skall vi göra en teknisk översyn av hela socialförsäkringslagstiftningen. Avsikten med översynen sägs inte vara att utifrån enbart teoretiska eller principiella utgångspunkter avgöra var gränsen för området socialförsäkring skall dras. Det anses därför vara lämpligt att anlägga ett praktiskt synsätt på med vilken utgångspunkt arbetet skall bedrivas. Med hänsyn därtill anges att arbetet skall bedrivas med utgångspunkt i alla de förmåner, bidrag och andra ersättningar som administreras av Försäkringskassan och Premiensionsmyndigheten.

Begreppet socialförsäkring – internationellt och i Sverige – har i samband med införandet av SofL behandlats utförligt i prop. 1998/99:119 s. 74–77 och i SOU 1997:72 s. 193–198. Efter statsmakternas ställningstagande till SofL:s omfattning har det varken i Sverige eller inom övriga EU-länder inträffat något som påverkar själva definitionen av begreppet socialförsäkring. Förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen har visserligen fått en ersättare

genom förordningen (EG) nr 883/2004. Den skall dock inte tillämpas förrän medlemsländerna även har kommit överens om en ny tillämpningsförordning, och den redan antagna förordningen synes inte heller medföra någon ändring av begreppet social trygghet, som brukar användas i internationella sammanhang.

Slutsatsen av det anförda blir att varje medlemsland i EU själv kan bestämma vad som skall räknas som socialförsäkring, vilket är ett något snävare begrepp än social trygghet. Vår totala översyn skall enligt våra direktiv bedrivas med utgångspunkt i *alla* de förmåner, bidrag och andra ersättningar som administreras av Försäkringskassan och Premiepensionsmyndigheten.

Det är naturligt för oss att i första hand ta med lagreglerna om förmåner enligt de 17 lagar som redan omfattas av SofL. Detta gäller följande lagar:

1. lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
3. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
4. lagen (1986:378) om förlängt barnbidrag,
5. lagen (1988:360) om handläggning av ärenden om bilstöd till handikappade,
6. lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn,
7. lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närstående-vård,
8. lagen (1990:773) om särskilt pensionstillägg till ålderspension för långvarig vård av sjukt eller handikappat barn,
9. lagen (1993:389) om assistansersättning,
10. lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
11. lagen (1996:1030) om underhållsstöd,
12. lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension,
13. lagen (1998:702) om garantipension,
14. lagen (1998:703) om handikappersättning och vårdbidrag,
15. lagen (2000:461) om efterlevandepension och efterlevandestöd till barn,
16. lagen (2001:761) om bostadstillägg till pensionärer m.fl., och
17. lagen (2001:853) om äldreförsörjningsstöd.

Av flera skäl föreslår vi emellertid att *allmän sjukvårdsersättning som avses i 2 kap. AFL* inte skall ingå i en ny lagstiftning om socialförsäkringen. Det främsta skälet är att det sedan länge endast är en mindre del av den sjukvårdsersättning som avses i 2 kap. AFL

som beslutas av Försäkringskassan och endast en försumbar del som betalas direkt till den enskilde. Det är i stället landstingen och kommunerna som är huvudmän för hälso- och sjukvården. Den finansieras till större delen med kommunal inkomstskatt och ligger under den kommunala självbestämmanderätten. Bestämmelserna i 2 kap. AFL är inte riktade till den enskilde, som står i centrum i vår balk, utan handlar främst om ersättning till vårdgivarna. Det är således i huvudsak budget- och finansieringsfrågor som behandlas när det gäller sjukvårdsersättning. Den del som beslutas av Försäkringskassan, främst ersättning för vuxentandvård samt för sjukvård utomlands och i EES-fall, bör då inte heller regleras i balken trots att den i dag omfattas av SofL (3 kap.1 § 1).

Termen socialförsäkring, med den definition som vi senare avser att föreslå, kommer således inte längre att innefatta allmän sjukvårdsersättning. Samtidigt använder vi inte heller termen sjukförsäkring, med allt vad den i dag innefattar, när vi behandlar indelningen av förmånerna i balken. Ingenting hindrar emellertid att man i administrativa sammanhang och i finansieringslagstiftningen fortsätter att använda termen sjukförsäkring om det anses lämpligt. Här kan påpekas att termen föräldraförsäkring förekommer endast i 19 kap. AFL i fråga om finansieringen.

Vi föreslår att den reglering som numera behövs om sjukvårdsersättning tas in i en särskild lag. Reglerna har förutom för Försäkringskassan också en mera allmän betydelse som grund för de s.k. Dagmaröverenskommelser som fr.o.m. 1985 årligen träffas mellan staten och sjukvårdshuvudmännen om finansieringen av hälso- och sjukvården. Vissa bestämmelser torde dock få anses obsoleta. Närmare förklaringar av innebörden av lagrummen i den nya lagen i jämförelse med lagrummen i 2 kap. AFL lämnas som författningskommentar i kapitel 6.

Eftersom vi i enlighet med våra direktiv inte utan starka skäl bör bortse från någon förmån som i dag hanteras inom socialförsäkringsadministrationen, anser vi vidare att överskådligheten, enhetligheten och handläggningen gagnas om vi i en ny lagstiftning om socialförsäkringen även tar med lagreglerna om förmåner enligt *ytterligare fem lagar som tillämpas hos Försäkringskassan*:

1. lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd,
2. lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän,
3. lagen (1989:225) om ersättning till smittbärare,

4. lagen (1991:1047) om sjuklön, och
5. lagen (1998:1755) om särskilda insatser för personer med tre fjärdedels sjukersättning eller aktivitetsersättning.

Det statliga personskadeskyddet, som gäller vid bl.a. plikttjänstgöring inom totalförsvaret och vård inom kriminalvården, bygger liksom krigsskadeersättningen till sjömän vid skador utomlands på reglerna i arbetsskadeförsäkringen och är samordnat med den. Åtskilliga materiella samordningsregler finns även när det gäller smittbärarersättning och sjuklön. Även om dessa förmåner i allmänhet inte brukar räknas som egentliga socialförsäkringsförmåner (jfr prop. 1998/99:119 s. 76) hör de hemma inom socialförsäkringsadministrationen och bör ingå i en ny lagstiftning om socialförsäkringen.

Att arbetsgivarna betalar sjuklön medan Försäkringskassan bara i begränsad utsträckning deltar i handläggningen och i andra hand svarar för en sjuklönegaranti anser vi inte heller vara något hinder för en författningmässig samordning med socialförsäkringen. Att åskådliggöra samordningen av sjuklön och sjukpenning ser vi dessutom som ett väsentligt inslag i en överskådlig lagstiftning. När det gäller särskilda insatser för att personer med tre fjärdedels sjukersättning skall kunna få en anställning på deltid känns sambandet med huvudförmånen också naturligt. Ett sådant samband finns även mellan sjukpenning och kompletterande *frivillig sjukpenningförsäkring*, som i dag regleras i 21 kap AFL men inte omfattas av SofL. Slutligen föreslår vi att de materiella regler om *bilstöd* som i dag finns i en förordning, FBH, förenas med lagreglerna om bilstöd. Det förslaget motiverar vi i författningss kommentaren i kapitel 4.

De nya förmånerna statligt personskadeskydd, krigsskadeersättning, smittbärarersättning och sjuklön kan inte utan vidare föras in i den bosättnings- eller arbetsbaserade försäkring som i dag gäller enligt SofL, utan dessa förmåner föreslår vi bli införda i en ny försäkringsgren som kallas övriga förmåner och som medger speciella anpassningar för respektive förmån. Detsamma gäller för den frivilliga sjukpenningförsäkringen. När det gäller sjuklön torde det i och för sig kunna övervägas att föra den förmånen till den arbetsbaserade försäkringen. Då uppstår emellertid arbetsrättsliga frågor om bl.a. personkretsen och om vistelse i utlandet, som vi inte har ansett det lämpligt att behandla inom ramen för vårt utredningsuppdrag.

Vi har även övervägt om förmåner enligt *annan lagstiftning*, t.ex. arbetslöshetsförsäkringen och kontantförmånerna till deltagare i arbetsmarknadspolitiska program bör ingå i en ny lagstiftning. Mot bakgrund av det tydliga ställningstagande som statsmakterna gjorde i samband med att SofL kom till (jfr prop. 1998/99:119 s. 77) anser vi att de två förmånerna även nu bör hållas utanför socialförsäkringen.

Vi utesluter även en arbetsgivares speciella åligganden enligt sjömanslagen (1973:282) vid sjukdom hos sjömän samt vissa avtalsanknutna förmåner enligt lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada, som handhas av Kammarkollegiet. Något annat som vi har övervägt men inte tagit med är förmåner enligt studiestödslagen (1999:1395) vid sjukdom och överföringar enligt lagen (2002:125) om överföring av värdet av pensionsrättigheter till och från Europeiska gemenskaperna. Studiestödsförmånerna anser vi ligga klart utanför vårt uppdrag, även om Försäkringskassan medverkar vid godkännande av sjukperiod m.m., och den sist nämnda lagen utesluter vi på grund av att den även reglerar tjänstepensioner.

I dessa frågor om den nya lagstiftningens omfattning har vi beaktat att det blir svårare att på en gång skapa en helt ny lagstiftning för disparata förmåner om flera myndigheter eller andra aktörer är involverade samtidigt. Det torde emellertid inte finnas absoluta hinder mot att man i en framtid successivt bygger ut lagstiftningen och gör anpassningar i olika avseenden. Det yttersta målet skulle i så fall kunna vara att skapa en socialbalk som motsvarar Sozialgesetzbuch i Tyskland. Såväl där som i Norge beträffande folketrygdloven är lagstiftningsärendena fördelade mellan flera ministerier eller departement.

Enligt lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret handhar Försäkringskassan även dithörande frågor om dagpenning och familjebidrag. De materiella författningarna är lagen och förordningen (1994:1809 resp. 1995:239) om totalförsvarsplikt och förmåner till totalförsvarspliktiga, som innehåller avsevärt fler bestämmelser än dem som bara gäller dagpenning och familjebidrag. Vi anser inte att bestämmelserna om dessa förmåner bör brytas ut och ingå i en ny lagstiftning om socialförsäkringen utan föreslår i stället behövliga följdändringar i den först nämnda handläggningslagen. Även i dessa avseenden kan dock en utbyggnad övervägas i framtiden.

Efter förebilder från vissa av de EES-länder som vi har inhämtat erfarenheter från skulle man slutligen också kunna tänka sig att ta med *lagstiftningen om finansieringen* av socialförsäkringarna i den lagstiftning som vi föreslår. Den vägen torde emellertid inte vara framkomlig av bl.a. följande skäl. Socialavgiftslagen (2000:980) är relativt ny och ligger numera under Finansdepartementets ansvarsområde. Uppbörderna av avgifter ansvarar Skatteverket för.

När det gäller *handläggningen* föreslår vi att alla lagar i övrigt som gäller för Försäkringskassan och handlar om de förmåner som vi tar med i den nya lagstiftningen också skall ingå i denna i ett gemensamt avsnitt om handläggning av ärenden m.m. Detta gäller för följande fem lagar:

1. lagen (1984:989) om socialförsäkringsväsendet under krig och krigsfara,
2. lagen (2003:763) om behandling av personuppgifter inom socialförsäkringens administration,
3. lagen (2004:115) om självbetjäningstjänster via Internet inom socialförsäkringens administration,
4. lagen (2004:274) med anledning av inrättande av Försäkringskassan, och
5. lagen (2004:778) om allmänt ombud hos Försäkringskassan.

När det gäller lagen (1998:710) med vissa bestämmelser om Premiensionsmyndigheten har vi liksom Lagrådet ansett att bestämmelserna i den lagen med hänsyn till normgivningskompetensen enligt regeringsformen inte bör ingå i socialförsäkringslagstiftningen (jfr prop. 1997/98:151 s. 156 f.).

2.4.2 En eller flera lagar?

Efter att ha övervägt olika alternativ föreslår vi att i princip alla lagregler om socialförsäkringen samlas i en socialförsäkringsbalk, som ersätter ca 30 nuvarande lagar.

I våra direktiv anförs att det inte är givet hur lagstiftningen på socialförsäkringsområdet skall göras mera tydlig och överskådlig. Flera alternativ sägs vara tänkbara. Ett sätt anges vara att skapa en övergripande lag om allmän försäkring med bestämmelser som är gemensamma för hela socialförsäkringsområdet och att samtidigt

behålla nuvarande författningar i ett modifierat skick. En sådan lag – som närmast kan liknas vid en utbyggd SofL – anses kunna få karaktären av en paraplylag innehållande t.ex. utbetalningsbestämmelser, bestämmelser om återbetalningsskyldighet, processuella bestämmelser samt bestämmelser om vissa termer och begrepp, försäkringsvillkor och sammanträffande av förmåner som i stort sett är gemensamma för hela socialförsäkringsområdet. Ett annat sätt anges vara att skapa en i princip heltäckande, allmän socialförsäkringslag. Båda alternativen sägs vara förenade med fördelar och nackdelar, och det läggs till att det naturligtvis även finns andra möjligheter att skapa en mer tydlig och överskådlig lagstiftning på socialförsäkringsområdet.

Vi har övervägt fem alternativ till överskådlig lagstiftning:

1. Utbyggd SofL
2. Utfylld AFL
3. Ny ramlag liknade SofL
4. Ny heltäckande socialförsäkringsbalk
5. Begränsad ny balk med sidolagar

Alternativ 1 och 2 framstår vid första påseendet som enkla och billiga att konstruera men framstår vid närmare övervägande som mindre lämpliga.

SofL delar in socialförsäkringen i en bosättningsbaserad försäkring avseende bidrag och garantibelopp samt en arbetsbaserad försäkring avseende ersättning för inkomstförlust. Då vår översyn främst skall vara lagteknisk torde principerna i SofL leva vidare i en ny lagstiftning på socialförsäkringsområdet. SofL tillkom emellertid i huvudsak för att lösa problem som uppkommit i samband med Sveriges inträde i EES och EU och är därför inriktad på frågor om personkretsen och rätten till förmåner i ett internationellt perspektiv.

SofL är också kortfattad, vilket i sig talar mot att det är meningsfullt att bygga vidare på den. Den skulle ändå inte ge medborgarna den överskådliga helhetsbild som de bör ha rätt till. Vidare finns endast få definitioner och begrepp i den lagen och dessa knyter främst an till den indelning i bosättningsbaserade och arbetsbaserade förmåner som lagen bygger på. Ett ytterligare skäl mot en utbyggnad är att vi vid besök hos dåvarande allmänna försäkringskassor har fått veta att handläggare lätt koncentrerar sig på den lag som behandlar förmåner som de arbetar med och därför ibland kan

glömma bort att se efter vad som står i en ”paraplylag”. Sammantaget är vi inte övertygade om att det är bra att bara fylla ut SoFL med vissa materiella och processuella bestämmelser. Den kan där-
emot användas i inledningen till ett större lagverk.

Som har påpekats i några lagstiftningsärenden har AFL med tiden blivit svåröverskådlig, bl.a. till följd av att mycket stora lag-
ändringar har gjorts. AFL har från början varit konstruerad kring
tre försäkringar: sjukförsäkring, folkpensionering och tilläggs-
pensionering. Pensionsförmåner regleras numera utanför AFL.
Vidare har ett antal andra centrala förmåner, bl.a. vårdbidrag och
handikappersättning brutits ut ur lagen. Andra för socialförsäk-
ringen väsentliga bestämmelser om bl.a. arbetsskadeförsäkring har
aldrig funnits med i AFL. Till detta kommer att ett omodernt
lagspråk skulle leva vidare i en för medborgarna väsentlig lag-
stiftning, såvida inte alla äldre bestämmelser omarbetades. Sam-
mantaget framstår det inte som meningsfullt att bara försöka fylla
ut de uppkomna luckorna i AFL med nya förmåner. Detta torde
nämligen kräva ett så omfattande lagstiftningsarbete att en ny
lagstiftning i praktiken ändå skulle skapas.

Alternativ 3, en ny och utbyggd ramlag, ger inte heller med-
borgarna någon överskådlig helhetsbild av socialförsäkringen. Även
en sådan lag kan innebära vissa tidigare nämnda nackdelar i det
praktiska arbetet i Försäkringskassan. Vi anser därför att en ny
ramlag inte är någon tilltalande modell. Vidare skulle problemen
med svårtillgängliga hänvisningar till och från den lagen samt
mellan kvarvarande materiella lagar komma att bestå. Att som bote-
medel i stället ta in identiska bestämmelser i de skilda lagarna
framstår också som omständligt och dessutom osäkert ifall olika
nyanser skulle råka uppstå med tiden.

Vi har då kommit till *alternativ 4*, en i princip *heltäckande
socialförsäkringsbalk*. Det blir i så fall fråga om ett mycket om-
fattande lagstiftningsarbete, och ett val av detta alternativ måste
föregås av noggranna överväganden i flera olika avseenden. Vi har
därför bl.a. inhämtat fakta och erfarenheter från EES-länder som
har sina socialförsäkringar i samlade lagverk (jfr avsnitt 2.2) samt
vissa synpunkter från fyra länsrätter och fyra av Försäkringskassans
länsorganisationer (jfr avsnitt 1.2). Vi kan kort och gott säga att vi
har fått ett klart stöd för alternativet att samla hela socialförsäk-
ringslagstiftningen i en gemensam balk. Fördelarna torde vara
många och stora, och nackdelarna tycks vara små och överkomliga.

I de EES-länder som vi har inhämtat erfarenheter från har olika företrädare varit mycket nöjda med sina respektive lagverk.

Vi vill till att börja med erinra om att vi i avsnitt 2.1 har nämnt att statsmakterna redan vid tillkomsten av AFL antytt att den lagen kanske bara var ett avgörande steg mot socialförsäkringens sammanjutning till ett enhetligt system med stort behov av samordning av regler för olika skeden i den enskildes liv. Att AFL ändå efter ca 40 år synes ha spelat ut sin roll kan bero på att den från början har haft en mycket försäkringsteknisk indelning i sjukförsäkring, folkpensionering och tilläggspensionering samt på att AFL inte har omfattat andra betydelsefulla förmåner än dem som kunnat inordnas i de tre nämnda försäkringsgrenarna. En ny balk bör därför ordnas efter något mera allmängiltigt och beständigt, nämligen den enskildes livscykel. Vi återkommer till dispositionen i nästa avsnitt.

Under årens lopp har, som också framgått av avsnitt 2.1, gjorts flera överväganden och försök i fråga om nytt gemensamt lagverk för socialförsäkringen. I vissa fall har samlad lagstiftning för ännu större sociala områden utretts och övervägts. Dessa överväganden har alla varit värdefulla, men ett skäl till att de inte har realiserats har antagligen varit att det avsedda tillämpningsområdet har varit alltför omfattande och de materiella ändringarna samtidigt alltför stora. Ett lagstiftningsärende hade sannolikt blivit för tungt att slutföra i ett sammanhang. Ett omfattande förslag med omstrukturering av gällande rätt är dessutom en färskvara som måste hanteras skyndsamt. Att någon form av samlat lagverk har framstått som attraktivt för många är dock tydligt, och kommentarerna om gällande ordning har ibland varit beska. Så har t.ex. i förordet till rapporten Ds 1994:81 använts ordet kökkenmödding för att framhålla behov av förenhetligande åtgärder, och Lagrådets påpekanden under senare år har allvarligt markerat att något måste göras med lagstiftningen.

Socialförsäkringar finns i alla utvecklade länder och utgör ett betydelsefullt inslag i medborgarnas sociala trygghet. I Sverige fattas årligen ca 15 miljarder beslut i socialförsäkringsärenden av myndigheter med drygt 16 000 anställda. Besluten medför årligen ca 60 miljarder utbetalningar av sammanlagt ca 400 miljarder kronor. Detta motsvarar ca en sjättedel av bruttonationalprodukten och, efter skatteavdrag, ca 25 procent av all privat konsumtion. Man kan då säga att var fjärde krona som medborgarna handlar för kommer från socialförsäkringen.

Endast en mycket liten andel av myndighetsbesluten överklagas till domstol, men länsrätterna får dock in ca 16 000 socialförsäkringsmål om året. Sådana mål utgör bortåt 20 procent av förvaltningsmålen, och överklagandefrekvensen till kammarrätterna ligger på nästan 30 procent. Lagstiftningen har således stor betydelse för såväl medborgarna som myndigheterna och de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Vi anser att följande allmänna fördelar följer med alternativet heltäckande socialförsäkringsbalk. För det första får man givetvis den överskådliga helhetsbild som är det övergripande målet för vårt utredningsuppdrag. Medborgarperspektivet kräver ett överskådligt system med förbättrad och enhetlig lagstruktur, som sannolikt även kommer att ge medborgarna ökad förståelse för systemet. En balk ger också socialförsäkringen och den nya socialförsäkringsadministrationen en tydlig identitet.

Det kommer för alla att bli lättare att söka i och tillämpa ett samlat lagverk i stället för de ca 30 olika lagar som balken ersätter. Bland annat blir det möjligt att på ett enkelt sätt läsa innehållet i alla de hänvisningar som fortfarande måste finnas kvar mellan olika delar. Det blir lättare att se samband och konsekvenser i fråga om olika regler och åtgärder. Det blir också lättare att ge information och annan service. I synnerhet kommer elektronisk tillgänglighet och kommunikation att underlättas väsentligt. Slutligen kommer utbildningen och socialförsäkringens status på högskolorna sannolikt att främjas så att man också uppnår en allmän höjning av kunskapsnivån beträffande försäkringens innehåll och tillämpning.

För myndigheterna och lagstiftaren tillkommer fördelen att det blir lättare att beakta helheten och värdet av gemensamma regler. Det blir lättare att samordna och upprätthålla enhetlighet samt lättare att undvika förbiseenden, inkonsekvenser och dubbelregleringar. Det är givetvis också lättare att ändra i bara en lag än i flera lagar samtidigt, och det förbättrar sannolikt även samarbetet mellan olika myndigheter och andra aktörer.

Följande skulle å andra sidan kunna upplevas som nackdelar. En balk kan verka stor och avskräckande. Vissa aktörer kan komma att sakna "sin" speciella lag, som kanske räckte för dem. Balken kan komma att ge intryck av att allt verkligen finns samlat i denna enda lag, trots att det nog kommer att finnas ett par sidolagar för Försäkringskassan och Premiepensionsmyndigheten, samt givetvis även en eller flera regeringsförordningar. En omfattande inlärningsprocess kostar tid och pengar. Framtida samhällsutveckling och

händelser kan kanske komma att föranleda behov av så omfattande förändringar att det går som det gick för AFL.

När det gäller det sist nämnda vill vi erinra om vad vi har anfört ovan om sannolika orsaker till AFL:s sönderfall. Samhällsutvecklingen på lång sikt är alltid svår att förutse och därmed svår att gardera sig mot. När det gäller ett kortare perspektiv finns framför allt Socialförsäkringsutredningen att ta hänsyn till. Den utredningen har i uppdrag att göra en genomgripande analys av socialförsäkringarna i ett brett perspektiv (dir. 2004:129). Uppdraget har sammanfattats på följande sätt.

En särskild utredare skall göra en genomgripande analys av socialförsäkringarna i ett brett perspektiv. Grundläggande utgångspunkter är att dessa liksom i dag skall vara generella och obligatoriska och att hälsoprövning inte skall finnas. Särskilt fokus skall läggas på arbetslinjen och frågor som har sin grund i ohälsa. Socialförsäkringssystemet skall vidare vara långsiktigt finansiellt stabilt. – Analysen skall visa hur väl socialförsäkringen fungerar i dag, vilka brister och förtjänster som finns och effekter på samhällsekonomi och välfärd. Utredningen skall även visa på alternativa vägar för att förbättra systemen inför framtiden. – Utredningen skall under utredningstiden ta fram material och information som underlag till en bred och folkbildande debatt om dagens och framtidens socialförsäkring. – Hela processen skall ske i två steg där denna utredning är det första steget. Utredningens betänkande kommer därefter att utgöra underlag för en kommande parlamentarisk utredning som skall lämna förslag till en reformerad socialförsäkring.

Som torde framgå av sammanfattningen är det fråga om ett projekt på lång sikt. Vi kommer i avsnitt 2.7 att föreslå att den lagstiftning som vi förordar skall träda i kraft 2008. Det kommer då att ha gått drygt sex år sedan vi påbörjade vår utredning. Innan en lagstiftning på grundval av det avsedda parlamentariska steget efter socialförsäkringsutredningen kan träda i kraft torde det dröja ganska många år efter 2008. Vi har också flera gånger i det föregående nämnt att vi inte anser det lämpligt att försöka genomföra omfattande sakliga förändringar samtidigt som man kodifierar en avsevärt större textmassa från ca 30 lagar. Framtida ändringar bör i stället göras i den samlade lagen, som i enlighet med våra förslag i nästa avsnitt bör vara lätt att ändra utan att överskådligheten och enhetligheten går förlorad.

Även om man givetvis skall räkna med att det framdeles kommer att föreslås åtskilliga sakliga förändringar på ett lagstiftningsområde

där reformverksamheten av naturliga skäl ofta är stor, är det vår uppfattning att de politiska partierna ändå är eniga om att socialförsäkringar skall finnas och – efter tidigare breda parlamentariska överenskommelser – även om innehållet i flera av försäkringarna.

I den allmänna debatten kan det ibland låta som om man talade om helt olika system för socialförsäkringarna, men efter närmare analys torde skillnaderna ofta vara mera begränsade och handla om ersättningsnivåer, ersättningstak, finansiering, komplettering med kollektiva eller privata avtal, ersättningstider, självrisker samt vissa speciella regler i några försäkringar. Även administrationen av en eller annan förmån, t.ex. arbetsskadeförsäkringen, brukar debatteras. Samtidigt har det ansetts viktigt att medborgarna kan överblicka systemet och förutse olika samband och konsekvenser. Det är vår uppfattning att antydda förändringar utan stora svårigheter låter sig göra i en balk av den modell som behandlas i nästa avsnitt.

Slutsatsen av det anförda blir att vi anser att fördelarna med balkalternativet är så stora att det alternativet är klart överlägset andra alternativ. Vi föreslår därför att i princip alla lagregler om socialförsäkringen samlas i en socialförsäkringsbalk. Termen socialförsäkringen kommer då också att ersätta bl.a. uttrycket ”den allmänna försäkringen”.

När det slutligen gäller *alternativ 5*, begränsad ny balk med sidolagar, har vi tidigare avvisat tanken på större begränsningar i materiella hänseenden men samtidigt konstaterat att vissa handläggningsfrågor regleras bäst i författningar som kommer att finnas vid sidan av balken. I någon mån kan vi därför sägas ha valt en modell som även har inslag av *alternativ 5*. Den valda modellen kommer dock sannolikt att framstå som heltäckande för medborgarna.

2.5 Dispositionen av en gemensam lag, socialförsäkringsbalken

Vi föreslår att socialförsäkringsbalken delas in i 8 avdelningar som betecknas med stora bokstäver, ca 30 underavdelningar som betecknas med romerska siffror, ca 120 kapitel och ca 1 860 i allmänhet korta paragrafer. Balken avses vara flexibel och utbyggbar, bl.a. genom att avdelningarna har separata kapitelindelningar.

I avd. A föreslås övergripande bestämmelser om personkretsen, socialförsäkringsskyddet och vissa definitioner. I avd. B–G föreslås bestämmelser om de olika socialförsäkringsförmånerna, i princip ordnade efter behovssituationer under medborgarens livscykel. Medborgaren sätts alltså i centrum i stället för försäkringskategorierna. I avd. H föreslås vissa gemensamma bestämmelser om förmåner, handläggning, omprövning, överklagande och organisation.

Vi föreslår att systemet skall ha en tydlig struktur även på lägre nivåer genom att bestämmelserna i de olika förmånsavsnitten återkommer under likartade rubriker på i princip samma ställen i avsnitten, så att läsaren känner igen sig. Därvid avses ca 600 mellanrubriker och 700 underrubriker väsentligt underlätta medborgarnas och myndigheternas sökning i balken, inte minst sökningen på elektronisk väg.

Enligt våra direktiv skall vårt förslag till ny lagstiftning ge bättre överskådlighet och bättre säkerhet mot bristande enhetlighet än dagens ordning. En ny teknisk struktur skall också kunna medge framtida förändringar av reglerna utan att överskådligheten och enhetligheten går förlorad. När vi utformar förslaget skall vi även beakta utvecklingen av användningen av IT-stöd inom socialförsäkringen.

I föregående avsnitt har vi föreslagit att i princip alla lagregler om socialförsäkringen skall samlas i en socialförsäkringsbalk. Frågan blir nu hur balken skall disponeras. Redan i det avsnittet har vi antytt att balken lämpligen kan inledas med en övergripande del som bl.a. innehåller bestämmelser om personkretsen och försäkringsskyddet som motsvarar SofL. Den lagen gäller för bosättnings- eller arbetsbaserade förmåner. Balken får nu kompletteras med en tredje försäkringsgren, som vi kallar övriga förmåner. Vi

föreslår också ett antal generella definitioner för hela balken, vilka i framtiden kan kompletteras efter hand för att fortlöpande stärka enhetligheten.

Därefter bör liksom i våra utländska förebilder följa bestämmelser om de olika förmånerna inom socialförsäkringen. Dessa bör enligt vår bedömning ordnas efter något mera beständigt än olika försäkringskategorier, som kanske inte passar för alla skeden och händelser i medborgarnas liv. Vi föreslår i stället att delarna i princip ordnas efter livscykeln, dvs. efter olika behovssituationer under medborgarens levnadslopp. Medborgaren skall stå i centrum.

Förmånerna i de olika kategorierna är i sin tur rent försäkringsmässigt indelade i bosättningsbaserade förmåner, arbetsbaserade förmåner eller övriga förmåner. Denna indelning, som vi kallar försäkringsgrenar, syns inte i rubrikerna i förmånsavsnitten utan är mera en fråga om innehållet i olika regler om försäkringstillhörighet och utlandsvistelse m.m. Vi har övervägt att lägga den indelningen till grund även för struktureringen av förmånsavsnitten i balken, men vi har funnit att en sådan struktur inte blir lika tydlig för medborgarna och att den dessutom skulle föranleda åtskilliga dubbleringar av bestämmelser eller omfattande hänvisningar.

Det blir till sist naturligt att avsluta balken med vissa gemensamma regler om förmåner samt om handläggning av ärenden, omprövning och överklagade. Vi tycker också att vissa organisatoriska bestämmelser hör bättre hemma här än i inledningen till en balk som i första hand vänder sig till medborgarna.

Mot bakgrund av det anförda föreslår vi att balken skall indelas i åtta avdelningar, som betecknas med stora bokstäver:

- Avd. A Övergripande bestämmelser (om personkretsen och försäkringsskyddet i olika försäkringsgrenar samt vissa definitioner)
- Avd. B Familjeförmåner (till föräldrar och barn)
- Avd. C Förmåner vid sjukdom eller arbetsskada
- Avd. D Särskilda förmåner vid funktionshinder
- Avd. E Förmåner vid ålderdom
- Avd. F Förmåner till efterlevande
- Avd. G Bostadsstöd (bl.a. i fall under B–F)
- Avd. H Vissa gemensamma bestämmelser (om förmåner, handläggning, omprövning, överklagade och organisation)

Som har framgått är det med den föreslagna modellen i princip uttrycket ”förmåner vid” som markerar vilken kategori som det är fråga om. Vi har därvid inte behållit alla de termer som i dag indikerar att en försäkring föreligger (jfr även avsnitt 2.4.1). Begreppet socialförsäkring täcker i och för sig allt som balken innehåller, men det är som har anförts redan vid tillkomsten av AFL ändå så att begreppet försäkring här inte får uppfattas som liktydigt med motsvarande begrepp i lagstiftningen om försäkringsavtal och försäkringsrörelse (prop. 1962:90 s. 331). Eftersom inkomstgrundad ålderspension i dag innehåller tydliga inslag av civilrättslig försäkring har vi dock behållit termen i det sammanhanget. Av praktiska skäl har vi även behållit termen arbetsskadeförsäkring, som är en obligatorisk skadeförsäkring för alla som förvärvsarbetar i Sverige.

När vi har delat in förmånerna i de olika avdelningarna har vi studerat nuvarande indelning av socialförsäkringen, indelningen i de fyra tidigare nämnda EES-länderna, förordningen (EEG) nr 1408/71, förordningen (EG) nr 883/2004, tidigare europeiska överenskommelser om de s.k. nio klassiska grenarna samt, från den praktiska hanteringen i Sverige, olika politik- och utgiftsområden och Försäkringskassans verksamhetsområden. Fullständig överensstämmelse med vårt förslag finns dock inte beträffande någon av dessa indelningar, och det finns ganska stora skillnader i jämförelse med tidigare, mera omfattande svenska utredningsförslag (jfr avsnitt 2.1).

De redovisade avdelningarna föreslås i sin tur indelade i ca 30 underavdelningar, som betecknas med romerska siffror. Dessa underavdelningar motsvarar många gånger hela lagar eller flera kapitel i nu gällande lagstiftning.

Som en formell nyhet föreslår vi även att kapitlen i balken skall numreras löpande inom varje avdelning för sig och t.ex. betecknas som B 5 kap. Balken innehåller ca 120 kapitel, och det blir därför otympligt om inte en sådan uppdelning görs. Den underlättar dessutom för läsaren genom att tydligt markera i vilken avdelning man befinner sig: familjeförmåner i det givna exemplet. Detta i kombination med att balken är ordnad efter livscykeln i stället för efter försäkringskategorier innebär också att balken blir mera flexibel och lättare att bygga ut än om kapitelnumreringen hade varit genomgående. Man kan nog i framtiden inte helt undvika a- och b-kapitel och motsvarande paragrafer, men det blir i vart fall betydligt lättare att undvika än om varje nytt kapitel bara kan

läggas in sist i balken, om man inte vill använda sig av a-kapitel. I såväl Tyskland som Frankrike är förekommande numreringar också självständiga för varje avdelning (bok).

Systemet bör vara överskådligt och ha förbättrad struktur på alla nivåer. Vi har därför så långt det har bedömts möjligt och lämpligt försökt att få en enhetlig struktur och ordning även inom olika förmånsavsnitt. Detta har vi gjort för att läsaren skall känna igen sig och veta ungefär var han eller hon kan finna olika slags bestämmelser som återkommer beträffande nästan alla förmåner. I ett större avsnitt om ersättning för inkomstförlust ser strukturen i allmänhet ut på följande sätt:

Innehållsförteckning

Definitioner (för den aktuella förmånen)

Inledande bestämmelser

Allmänna bestämmelser om förmånen

Definitioner (alternativ placering)

Rätten till förmånen

Samordning med rätten till andra förmåner

Förmånsnivåer (hel, halv, en fjärdedel e.d.)

Förmånstiden (fr.o.m., t.o.m., antal år eller månader etc.)

Vem får förmånen (utbetald till sig)?

Ersättningsnivå (t.ex. 80 % av en inkomst)

Beräkning av förmånen (ev. inkl. ersättningsnivå)

Samordning med andra förmåner vid beräkningen

Omrövning vid ändrade förhållanden

Utbetalning av förmånen (avrundning, beloppsgränser, tidpunkter m.m.)

Särskilda handläggningsbestämmelser (i vissa speciella fall)

Det finns ca 600 sådana och andra mellanrubriker. Därunder föreslår vi också ca 700 underrubriker, med så långt möjligt enhetliga termer och uttryck. Detta underlättar väsentligt för både medborgarna och myndigheterna att söka i balken, inte minst på elektronisk väg. Liksom i annan lagstiftning skall rubrikerna emellertid inte förstås som rättslig klassificering av innehållet i den följande lagtexten. Texterna kan beroende på omfattningen också vara mer eller mindre uppdelade.

Balken innehåller slutligen ca 1 860 paragrafer. De nya paragraferna är relativt korta och ofta skrivna i bara ett stycke, vilket underlättar framtida tillägg.

När det gäller dispositionen av underavdelningarna, kapitlen och paragraferna i fråga om ordning och innehåll skulle det krävas ett alltför stort utrymme att försöka lämna motiveringar till alla placeringar och sakfrågor. Vi får i det hänseendet hänvisa till innehållsförteckningen till betänkandet. Det blir i stället i författningskommentaren i kapitel 4 som vi i viss mån förklarar upplägg och innehåll på lägre nivåer än avdelningar. När det gäller innehållet kommenteras detta dock inte om det enligt vår mening motsvarar innehållet i gällande rätt. I så fall anges det bara i paragrafregistret i kapitel 3 vilken motsvarigheten är. Om vi däremot ändrar eller utesluter något i gällande rätt, anmärks detta i författningskommentaren.

Konstruktionen av balken kommer att underlätta för dem som använder lagstiftningen i sitt arbete. Justitieombudsmannen (JO) har vid ett flertal tillfällen kritiserat de dåvarande allmänna försäkringskassorna för bristfällig motivering av beslut. Utformningen av besluten kommer att underlättas genom balkkonstruktionen i sig och genom att språket i de enskilda bestämmelserna blir mer tillgängligt. Överskådligheten kan medföra att regelverket blir det naturliga arbetsredskapet för Försäkringskassans handläggare. Detta kan i sin tur leda till en mer rättssäker och likformig tillämpning av socialförsäkringen.

Även om vi nu på olika sätt försöker att underlätta för alla att läsa i balken kommer det ändå med hänsyn till reglernas innehåll och komplexitet att finnas avsnitt som är svårtillgängliga för andra än specialister. Detta torde dock gälla även för många andra lagstiftningsområden, liksom för socialförsäkringslagstiftningen i andra länder.

2.6 Några språkliga frågor

SamSol har främst inneburit ett omfattande strukturellt arbete. Bestämmelserna i de nuvarande lagarna har styckats upp och placerats in i en ny logisk och användarvänlig struktur. I de olika förmånsavdelningarna kommer i allmänhet bestämmelser av samma karaktär i samma ordning, även om rubriknivån kan variera. Vi anser att denna del av vårt arbete är den som kommer att ha störst betydelse för den som skall tillämpa balken. Detta gäller oavsett om tillämparen är en privatperson eller en tjänsteman.

I varje avdelning underlättar såväl innehållskapitel som innehållsparagrafer sökningen i SFB. Det finns också åtskilliga andra upplysningsparagrafer.

Vi har allmänt sett moderniserat språket jämfört med nu gällande lagtext. Detta gäller i synnerhet beträffande äldre lagar såsom AFL och ABBL, men även i nyare lagar såsom LIP har språket förenklats. Vidare är i SFB bestämmelserna i regel korta och det förekommer endast i undantagsfall att en bestämmelse innehåller mer än tre stycken. Detta innebär en betydande förändring i jämförelse med gällande lagstiftning. Vi vill då särskilt peka på de nuvarande bestämmelserna i 3 och 4 kap. AFL.

När det gäller den närmare avfattningen av bestämmelserna kan följande framhållas. I SFB står medborgaren i centrum och vi anser därför att det är av särskild vikt att bestämmelserna avfattas könsneutralt. Beräkningsbestämmelser uttrycks på ett enhetligare sätt än i nuvarande lagstiftning och matematiska termer används då som regel.

Vi har också strävat efter att byta ut vissa ord och uttryck som kan uppfattas som ålderdomliga eller svåra eller som kan leda till missförstånd. Denna målsättning har medfört bl.a. att orden

- *utgår* och *utges* har bytts ut mot *lämnas*,
- *havandeskapspenning* har bytts ut mot *graviditetspenning*, och
- *uppbär* har bytts ut mot *får*.

Vi har även övervägt att införa nya beteckningar på de förmåner i vilka ordet penning ingår som ett led i den nuvarande beteckningen, detta på grund av ordets ålderdomliga karaktär. När det gäller t.ex. *sjukpenning* och *föräldrapenning* måste emellertid beaktas att det är fråga om väl inarbetade uttryck som såvitt känt inte orsakar problem. Det är välkänt att man med penning avser dagersättning. Mot denna bakgrund föreslår vi inga nya beteckningar för dessa förmåner.

De förmåner som omfattas av SFB presenteras i A 5 och 6 kap. När det senare i balken talas om en viss förmån görs detta oftast utan någon närmare precisering till ett lagrum. De förmåner som omfattas av balken anses alltså vara kända för tillämparen.

Uttrycken *förmånsnivå* respektive *ersättningsnivå* används som beteckning för olika företeelser. Uttrycket förmånsnivå indikerar att en förmån beroende på omständigheterna kan lämnas som hel förmån eller som en viss kvotdel av hel förmån. Uttrycket ersätt-

ningsnivå avser däremot graden av kompensation för en viss inkomstförlust eller den grundläggande beräkningsmetoden. I vissa fall finns det flera olika ersättningsnivåer som kan komma i fråga.

För att belysa hur uttrycken används kan föräldrapenning väljas som exempel. När det gäller föräldrapenning finns det fem förmånsnivåer: hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels respektive en åttondels nivå. Vilken förmånsnivå som kan bli aktuell beror på hur mycket föräldern förvärvsarbetar. Oberoende av förmånsnivån kan föräldrapenningen lämnas på tre ersättningsnivåer: sjukpenningnivå, grundnivå eller lägstnivå. Valet av ersättningsnivå beror i princip på om den enskilde är försäkrad för antingen arbetsbaserade eller bosättningsbaserade förmåner eller båda dessa förmånsslag.

2.7 Ikraftträdande- och övergångsfrågor

2.7.1 Ikraftträdandet

Det är med hänsyn till lagstiftningsärendets omfattning svårt att förutse när socialförsäkringsbalken kan träda i kraft. En rimlig bedömning kan dock vara att detta bör kunna ske den 1 januari 2008. Vårt förslag kommer under hela beredningstiden att vara en färskvara som bör hanteras skyndsamt.

Det är inte möjligt att nu med säkerhet bedöma när socialförsäkringsbalken kan träda i kraft. Med hänsyn till lagstiftningsärendets omfattning är det svårt för oss att uppskatta tidsåtgången i varje led av kommande beredning och förberedelser. Dessa led är i huvudsak remiss till åtskilliga instanser, sammanställning av remissvaren, lagrådsremiss, föredragning i Lagrådet, beredningen av propositionen, beredningen i socialförsäkringsutskottet, riksdagsbeslut, utfärdande av nya förordningar och myndighetsföreskrifter, utbildningsinsatser samt andra administrativa förberedelser med blanketter och datasystem. En rimlig bedömning kan dock vara att ikraftträdandet bör kunna ske den 1 januari 2008. Vårt förslag kommer under hela beredningstiden att vara en färskvara som bör hanteras skyndsamt. Ju längre tid det tar, desto mer arbete kommer att krävas. I detta avseende hänvisar vi vidare till avsnitt 1.3 och 2.3.1.

2.7.2 Övergångsbestämmelser

Socialförsäkringsbalken skall tillämpas på förmåner som avser tid efter ikraftträdandet. De gemensamma bestämmelserna om handläggning m.m. skall dock i huvudsak tillämpas omedelbart även om förmånen avser tid före ikraftträdandet. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna tas in i en särskild införandelag. Dit förs också de övergångsbestämmelser till de upphävda lagarna som alltså är av betydelse samt några bestämmelser av övergångskaraktär i de upphävda lagarna.

Som angetts i föregående avsnitt föreslår vi att socialförsäkringsbalken skall träda i kraft den 1 januari 2008. Även om de materiella förändringar vi föreslår är obetydliga, behövs åtskilliga bestämmelser om övergången. Enligt vår mening är det från praktiska utgångspunkter lämpligast att de materiella reglerna om olika förmåner följer äldre lag om de avser tid före ikraftträdandet, vilket innebär att balken tillämpas på förmåner som avser tid efter ikraftträdandet. När det gäller handläggningsregler är det dock en avsevärd olägenhet att under lång tid behöva tillämpa två skilda lagkomplex samtidigt. Vi föreslår därför att reglerna om handläggning m.m. i avdelning H i balken tillämpas fullt ut efter ikraftträdandet om inte särskilda skäl talar för annat.

För att underlätta övergången krävs vidare att beslut som meddelats enligt de äldre lagarna får fortsatt verkan så att nya beslut inte behöver meddelas och att kontinuitet kan råda beträffande tidsperioder och liknande. De övergångsbestämmelser som föranleds av socialförsäkringsbalkens ikraftträdande är av begränsad omfattning. Härtill kommer emellertid ett stort antal övergångsbestämmelser som är knutna till de lagar som upphävs.

AFL har ändrats bortåt 400 gånger och flera av de övriga lagar som föreslås bli upphävda har ändrats mellan 50 och 75 gånger. Det kvarstår fortfarande övergångsbestämmelser som meddelats vid AFL:s tillkomst, och reformeringen av systemen för ålderspensionering och efterlevandepensionering har medfört omfattande införandelagar. Trots att de aktuella lagarna tryckts ut vid flera tillfällen är det svårt att få en överblick över tillämpliga övergångsbestämmelser.

När en lag upphävs förlorar också de övergångsbestämmelser som är knutna till lagen sin verkan. Det förekommer i någon

utsträckning att äldre övergångsbestämmelser förklaras gälla även fortsättningsvis utan att de återges. Detta är dock en metod som bör användas endast i undantagsfall, eftersom den oftast medför svårigheter att klarlägga vad som gäller. Dessa svårigheter hänger bland annat samman med att övergångsbestämmelserna ofta hänvisar till lagrum i de lagar som skall upphävas.

Vi har därför gjort en genomgång av samtliga ändringar i de lagar som skall upphävas samt av de särskilda införandelagarna AFLP, LIPP och EPLP. Sammanlagt har genomgången omfattat mer än 1 000 bestämmelser. Det är dock endast en mycket liten andel av dessa som behöver tas med i övergångsbestämmelserna till socialförsäkringsbalken. Omfattningen är dock sådan att de tillsammans med de övergångsbestämmelser som balken i sig ger upphov till motiverar att de tas in i en särskild införandelag.

Till införandelagen har således förts de övergångsbestämmelser som hämtats från de upphävda lagarna samt nya övergångsbestämmelser som föranleds av socialförsäkringsbalken. Vidare har några bestämmelser av begränsad tidsmässig betydelse flyttats från de upphävda lagarna till införandelagen i stället för att placeras i balken.

Införandelagen är disponerad så att den först innehåller ett kapitel med allmänna bestämmelser, i huvudsak föranledda av balkens ikraftträdande. Därefter följer övriga övergångsbestämmelser, uppdelade i kapitel efter balkens avdelningar.

2.8 Vissa administrativa konsekvenser och kostnader

Vi bedömer att en ny socialförsäkringsbalk medför vissa kostnader övergångsvis men att den på sikt kommer att leda till en mer effektiv och mindre kostnadskrävande hantering av socialförsäkringssystemet.

Inledning

För att kunna göra en adekvat administrativ analys och kostnadsberäkning avseende vårt förslag till socialförsäkringsbalk har vi bett Domstolsverket och Försäkringskassan (genom huvudkontoret) om hjälp. Båda myndigheterna har kommit in med yttranden.

Försäkringskassan

Försäkringskassan gör den bedömningen att ett införande av socialförsäkringsbalken inledningsvis kommer att innebära ett omfattande arbete med höga kostnader för myndigheten. På sikt bedömer Försäkringskassan dock att socialförsäkringsbalken kommer att innebära betydande tidsvinster för myndigheten och övriga tillämpare av socialförsäkringslagstiftningen.

Försäkringskassan uppskattar den totala kostnaden för att ändra myndighetens föreskrifter, allmänna råd, rättsliga ställningstaganden, vägledningar, beslutsmallar, regelbok, blanketter och broschyrer till 3 500 000–5 000 000 kronor. Därtill har Försäkringskassan uppskattat extra kostnader för tryckning till ungefär 300 000 kronor.

Den totala kostnaden för att anpassa Försäkringskassans data-system till socialförsäkringsbalken har myndigheten grovt uppskattat till 1 500 000 kronor. Avslutningsvis har Försäkringskassan angett att den totala kostnaden för utbildning av myndighetens personal kommer att uppgå till drygt 6 500 000 kronor.

Sammanfattningsvis har alltså Försäkringskassan uppskattat myndighetens kostnader för att införa socialförsäkringsbalken till 11 800 000–13 300 000 kronor.

Domstolsverket

Domstolsverket har i sitt yttrande anfört att förslaget till socialförsäkringsbalk innebär att det blir enklare för den enskilde att hitta i och förstå socialförsäkringsmaterian. Vidare har verket anfört att förslaget verkar innebära att de allmänna förvaltningsdomstolarna kan behålla den nuvarande måltypsindelningen, vilket är värdefullt inte minst i statistiksammanhang.

När det gäller de gemensamma bestämmelserna i avd. H har Domstolsverket uppgett att förslagen sannolikt inte kommer att ha några drastiska konsekvenser på måltillströmningen eller komplexiteten i målen i allmän förvaltningsdomstol. Domstolsverket har i vart fall konstaterat att det i nuläget inte är möjligt att mäta och prognostisera något i denna del.

Domstolsverket har vidare anfört att det kommer att krävas relativt omfattande extra utbildningsinsatser för personal som är verksam i allmän förvaltningsdomstol. Domstolsverket har därvid

särskilt poängterat att handläggningen av övergångsfrågor inte skall underskattas. Kostnaderna för utbildningsinsatserna har Domstolsverket uppskattat till inte understigande 700 000 kronor. Därutöver anser Domstolsverket att balken medför behov av vägledning i form av en handbok och har uppskattat kostnaden för att färdigställa en sådan till 250 000 kr.

Utredningens bedömning

Förslaget till socialförsäkringsbalk innebär endast att socialförsäkringslagstiftningen struktureras om och görs mer lättillgänglig. Det saknas därför skäl att gå ut med kostnadskrävande information till allmänheten om förändringarna på det sätt som skedde i samband med bl.a. ålderspensionsreformen. En ny socialförsäkringsbalk torde medföra ökade utgifter endast övergångsvis och i den utsträckning som Försäkringskassan och Domstolsverket pekat på. Vissa kostnader av motsvarande slag uppkommer också för Premiepensionsmyndigheten. Det kan däremot antas att socialförsäkringsbalken på sikt kommer att leda till en mer effektiv mindre kostnadskrävande hantering av socialförsäkringssystemet.